

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PETI ODDELEK

ŠTRUCL IN DRUGI PROTI SLOVENIJI

(pritožbe št. 5903/10, 6003/10 in 6544/10)

SODBA

STRASBOURG

20. oktober 2011

Sodba bo postala dokončna v skladu z drugim odstavkom 44. člena konvencije. Pravica do uredniške redakcije je pridržana.

V zadevi Štrucl in drugi proti Sloveniji
je Evropsko sodišče za človekove pravice (peti oddelek) na seji senata v sestavi:

Dean Spielmann, *predsednik*,
Elisabet Fura,
Karel Jungwiert,
Boštjan M. Zupančič,
Mark Villiger,
Ganna Yudkivska,
Angelika Nußberger, *sodniki*,
in Claudia Westerdiek, *sodna tajnica oddelka*,

po tajnem posvetovanju 27. septembra 2011
izreklo to sodbo, ki je bila sprejeta istega dne:

POSTOPEK

1. Zadeva je bila sprožena s tremi pritožbami (št. 5903/10, 6003/10 in 6544/10) proti Republiki Sloveniji, ki so jih pri Sodišču na podlagi 34. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju: konvencija) vložili slovenski državljani Jakob Štrucl, Henrik Klanšek in Anes Dukić (v nadaljevanju: pritožniki) 19., 24. in 18. decembra 2009.

2. Pritožnike je zastopala Odvetniška družba Matoz, O. P. D. O. O., iz Kopra. Slovensko vlado (v nadaljevanju: vlada) sta zastopali T. Mihelič Žitko in N. Aleš Verdir, državni pravobranilki.

3. Pritožniki so zlasti trdili, da sta bila zaradi razmer, v katerih so prestajali kazen v ZPKZ Ljubljana, kršena 3. in 8. člen konvencije ter da glede tega niso imeli na voljo nobenega učinkovitega pravnega sredstva, kakor ga zahteva 13. člen konvencije.

4. Sodišče je 27. aprila 2010 sklenilo obvestiti vlado o pritožbah. Prav tako je sklenilo, da bo hkrati odločilo o sprejemljivosti in utemeljenosti pritožb (prvi odstavek 29. člena) ter jih v skladu z 41. členom svojega poslovnika obravnavalo prednostno.

DEJSTVA

I. OKOLIŠČINE ZADEVE

5. Pritožniki so bili rojeni leta 1985, 1974 oziroma 1977 in živijo v Kamniku, Zagorju oziroma Kranju.

6. Pritožniki so prestajali kazen na zaprtem oddelku ZPKZ Ljubljana, ki je tretji največji zavod za prestajanje zaporne kazni v Sloveniji. V njem so nastanjeni obsojenci, priporniki in pridržane osebe. Njegova uradna zmogljivost je 128 oseb, kar vključuje 55 mest za pripornike, ki morajo biti po zakonu v ločenem oddelku. Praviloma sta v zavodu dve vrsti celic, v katerih so nameščeni obsojenci. Manjše celice imajo približno 7,5 m² površine (8,8 m², vključno s sanitarnim prostorom), v njih sta običajno dve ležišči, v večjih celicah v izmeri 16,28 m² (18 m², vključno s sanitarnim prostorom) pa je običajno šest ležišč. Okna celic so obrnjena proti zahodu ali vzhodu. Priporniki so nameščeni v pritličju, kjer je šestnajst manjših in pet večjih celic, in v prvem nadstropju s štirinajstimi celicami, od tega so tri manjše in enajst večjih. V drugem nadstropju, kjer je petnajst celic, od tega trinajst večjih, so nastanjeni priporniki in tudi obsojenci. Videti je, da so v vrhnjem nadstropju, kjer je štirinajst večjih celic, zgolj obsojenci.

7. Po navedbah vlade se načrtuje gradnja novega zavoda, ki naj bi nadomestil ZPKZ Ljubljana. Vendar pa je zaključek gradnje odvisen od denarnih sredstev, tako da ni bilo mogoče navesti nobenega dokončnega datuma.

A) Položaj posameznega pritožnika*1. Pritožba št. 5903/10 (Jakob Štrucl)*

8. Pritožnik je kazen prestajal v ZPKZ Ljubljana od 15. junija 2009 do 15. junija 2010. Prebival je v teh sobah:

– Od 15. junija do 17. novembra 2009 in od 10. maja do 15. junija 2010 je bil v sobi št. 119 s površino 16,28 m². V njej je bilo šest postelj (trije pogradi). Po navedbi pritožnika je bilo med njegovim prestajanjem kazni v celici nameščenih šest oseb. Vlada pa trdi, da se je njihovo število spreminjalo med pet in šest.

– Od 17. novembra 2009 do 26. februarja 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 5 s površino 16,28 m². V njej je bilo pet postelj (od tega dva pograda). V sobi so prebivale štiri osebe do pet.

– Od 26. do 28. februarja 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 132 s površino 16,28 m². V njej je bilo pet postelj (od tega dva pograda). V sobi so bili nastanjeni trije obsojenci.

– Od 28. februarja do 23. marca 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 129 s površino 7,5 m². V sobi, v kateri je pograd, je bil pritožnik sam, ker je zanj veljal strožji red (glej 10. točko spodaj), zato ker je napadel drugega obsojenca.

– Od 23. februarja do 10. maja 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 123 s površino 16,28 m². V njej je bilo šest postelj (trije pogradi). Po navedbi pritožnika je bilo med njegovim prestajanjem kazni v celici nameščenih šest oseb. Vlada pa trdi, da se je njihovo število spreminjalo med pet in šest.

9. V sobah št. 119 in 123 so štiri okna po 91 x 57 cm. V sobi št. 132 sta dve takšni okni. Soba št. 5 ima eno okno s 107 x 110 cm in soba št. 129 ima dve okni po 89 x 54 cm.

10. Od 28. februarja do 23. marca 2010 je bil pritožnik v sobi s strožjim redom, v skladu s katerim se je lahko gibal zunaj sobe dve uri na dan in ni smel uporabljati skupne rekreacijske dvorane. Hrano je dobival v sobo, lahko je imel dve uri obiskov na teden in uporabljal telefon 20 minut na teden.

11. V osebem načrtu z dne 26. februarja 2010 je bilo predvideno, da se bo pritožnik vključil v program poklicnega izobraževanja gastronomske in hotelske storitve. Vendar pa v spisu ni podatka, kdaj in ali sploh se je tega tečaja udeležil. Iz zavodske evidence je tudi razvidno, da je bil pritožnik od 1. julija 2009 do 31. decembra 2009 vključen v nekatere dejavnosti, ni pa navedeno, kakšno delo je opravljal in kje.

12. Iz zavodske evidence je razvidno, da je bil pritožnik odvisnik od opiatov in med prestajanjem zaporne kazni na metadonski terapiji. Splošnega zdravnika je obiskal štiridesetkrat. Vlada navaja, da so bili razlog za te obiske običajne zdravstvene težave, kakršna je gripa, in poskusi, da bi dobil tablete proti tesnobi, za spanje in proti bolečinam. Vlada še navaja, da je bil pritožnik za obravnavo pri psihiatru prijavljen sedemkrat, dejansko pa je prišel nanjo petkrat. Iz zavodske evidence je razvidno, da je bil v psihiatrični ambulanti obravnavan štirikrat. Podobno je v poročilu psihiatra navedeno, da je bil pritožnik obravnavan štirikrat, avgusta in oktobra 2009 ter februarja in marca 2010. Psihiater je v svojem poročilu tudi omenil, da je pritožnik odklonil testiranje urina in obravnavo pred avgustom 2009 ter od oktobra 2009 do februarja 2010.

2. Pritožba št. 6003/10 (Henrik Klanšek)

13. Pritožnik je prestajal zaporno kazen na zaprtem oddelku ZPKZ Ljubljana od 22. junija 2009 do 18. februarja 2010 in od 2. aprila do 3. julija 2010. Od 18. februarja do 2. aprila 2010 je zaporno kazen prestajal v ZPKZ Maribor, kamor je bil premeščen s sklepom generalnega direktorja Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: uprava) z dne 16. februarja 2010. Ta sklep je bil sprejet na zahtevo direktorja ljubljanskega zavoda zaradi prezasedenosti. Pritožnik je bil 2. aprila 2010 premeščen

nazaj v ZPKZ Ljubljana na podlagi odločbe sodišča, s katero je bil obsojen na dodatno zaporno kazen.

Pritožnik se pritožuje le nad razmerami v ZPKZ Ljubljana.

14. Med prestajanjem kazni v ZPKZ Ljubljana je pritožnik prebival v teh sobah:

– Od 22. junija do 2. julija 2009 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 124 s površino 7,5 m². V sobi je bil pograd z dvema ležiščema in v njej sta prebivali dve osebi.

– Od 2. do 7. julija 2009 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 120 s površino 16,28 m². V njej je bilo šest postelj (trije pogradi). Soba ima štiri okna po 91 x 57 cm. Po navedbi pritožnika je bilo med njegovim prestajanjem kazni v celici nameščenih šest oseb. Vlada pa trdi, da se je njihovo število spreminjalo med pet in šest.

– Od 7. julija 2009 do 21. januarja 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 119, v kateri so bile razmere enake kakor v sobi št. 120 (glej zgoraj).

– Od 21. do 28. januarja 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 132 s površino 16,28 m². V sobi je bilo pet postelj (dva pograda in ena postelja), in po navedbi vlade so bili v njej nameščene štiri osebe. Soba ima dve okni po 91 x 57 cm.

– Od 28. januarja do 18. februarja 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 121, v kateri so bile razmere enake kakor v sobi št. 120 (glej zgoraj).

– Od 2. do 20. aprila 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 117, v kateri so bile razmere enake kakor v sobi št. 120 (glej zgoraj).

– Od 20. aprila do 22. junija 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 5 s površino 16,28 m². Soba ima eno okno s 107 x 110 cm. V njej je bilo pet postelj (od tega dva pograda). Vlada navaja, da je v njej prebivalo štiri do pet oseb.

– Od 22. junija do 3. julija 2010 je bil pritožnik nastanjen v sobi št. 46 s površino 7,5 m². V sobi je bil pograd z dvema ležiščema in v njej sta prebivali dve osebi. Soba ima dve okni po 98 x 54 cm. Zaradi napada na drugega obsojenca je bil pritožnik nameščen na zaprti oddelek.

15. V času, ki ga je pritožnik prebil na zaprtem oddelku, je smel celico zapustiti le za dve uri dnevno za rekreacijo in ni smel uporabljati skupne rekreacijske dvorane. Hrano je dobival v sobo, lahko je imel dve uri obiskov na teden in uporabljal telefon 20 minut na teden. Direktor zavoda je 29. junija 2010 sprejel sklep, da lahko pritožnik sprejema obiske le za stekleno steno zaradi suma, da od obiskovalcev prejema droge. Sklep je bil vnesen v njegov osebni načrt in pritožniku je bilo povedano, da se zoper sklep lahko pritoži pri generalnem direktorju uprave. Pritožnik se ni pritožil.

16. Iz zavodske evidence je razvidno, da je bil pritožnik odvisnik od opiatov in med prestajanjem zaporni kazni na metadonski terapiji. Enkrat je zaprosil za obisk pri psihologinji in ta je z njim opravila razgovor. Pri psihiatru je bil obravnavan devetkrat, večkrat je obiskal tudi splošnega zdravnika.

3. Pritožba št. 6544/10 (*Anes Dukić*)

17. Pritožnik je prestajal zaporno kazen na zaprtem oddelku ZPKZ Ljubljana od 29. junija do 19. novembra 2009. Tega dne je bil premeščen v ZPKZ Celje in tam ostal do pogojne izpustitve 9. decembra 2009. Premeščen je bil s sklepom generalnega direktorja Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij na zahtevo direktorja ljubljanskega zavoda. Sklep je bil sprejet v skladu z dopolnitvijo pravilnika (62/2008, glej 42. točko spodaj) zaradi prenapolnjenosti.

Pritožnik se pritožuje le nad razmerami v ZPKZ Ljubljana.

18. Med prestajanjem kazni v ZPKZ Ljubljana je pritožnik prebival v sobah 119 in 121. Vsaka je imela površino 16,28 m² in v vsaki je bilo po šest postelj. Sobi imata po štiri okna velikosti 91 x 57 cm. Po navedbi pritožnika je bilo med njegovim prestajanjem kazni v vsaki celici šest oseb. Vlada pa trdi, da se je njihovo število spreminjalo med pet in šest.

19. Pritožnik je imel med prestajanjem kazni le en obisk, in to 21. julija 2009. Direktor zavoda je 24. julija 2010 sprejel sklep, da lahko pritožnik sprejema obiske le za stekleno steno zaradi suma, da od obiskovalcev prejema droge. Sklep je bil vnesen v njegov osebni načrt in pritožniku je bilo povedano, da se zoper sklep lahko pritoži pri generalnem direktorju uprave. V sklepu je bilo navedeno, da bo stanje ponovno preučeno konec avgusta. Pritožnik se ni pritožil.

20. Iz zavodske evidence je razvidno, da je bil pritožnik odvisnik od opiatov in med prestajanjem zaporne kazni na metadonski terapiji. Enkrat je zaprosil za obisk pri psihiatrinji in ta je z njim opravila razgovor. Pri psihiatru je bil obravnavan dvakrat, večkrat je obiskal tudi splošnega zdravnika.

B) Materialne razmere v sobah

21. Vse sobe so opremljene z eno večjo in eno manjšo mizo, s stoli v enakem številu kakor postelje in garderobno omaro za vsakega obsojenca. Obsojenci so lahko sami odpirali in zapirali okna.

22. Obsojenci so imeli pravico prinesiti v sobo majhen televizijski sprejemnik ali, z dovoljenjem direktorja, radio ali druge elektronske naprave. Poleg tega so si lahko v zavodski knjižnici izposojali knjige in jih brali v sobi.

23. Sobe nimajo umetnega zračenja. Zračijo se z odpiranjem oken in poleti, ko obsojenci niso v sobah, tudi vrat. Poleti so si v sobe lahko prinesli ventilatorje, vendar so to pravico redko izkoristili. Sobe so bile opremljene z delujočimi radiatorji, ki so jih obsojenci lahko sami uravnavali.

24. Po podatkih vlade je bila povprečna temperatura v sobah pozno popoldne (17.00–17.30) v juliju in avgustu 2009 približno 28 °C, sedem dni pa je presegla 30 °C.

C) Sanitarne razmere

25. V vsaki veliki sobi je bil sanitarni prostor v izmeri 1,72 m². Manjša soba št. 129 pa ima sanitarni prostor v izmeri 1,3 m². Sanitarni prostor je soba s stenami do stropa in z vrati, v njem so umivalnik s toplo in hladno vodo, straniščna školjka, odtok in ogledalo. V njem je tudi delujoči sistem za umetno prezračevanje.

26. Pritožnik je imel dostop do kopalnice v istem nadstropju, v njej pa je bilo pet prh s pregradnimi stenami. Po navedbah vlade je pritožnik vsak dan lahko uporabljal prho po deset minut v skladu z dnevnim razporedom.

27. Čistila in pripomočki za osebno higieno so bili obsojencem razdeljeni vsak teden. Posteljno perilo je bilo oprano enkrat na teden, ob prihodu v zavod pa so prejeli čisto odejo. Redno vsakodnevno čiščenje in temeljito tedensko čiščenje so obsojenci izvajali pod nadzorom zavodskega osebja.

D) Čas, preživet zunaj celice

28. Na zaprtem oddelku zavoda so bile celice zaklenjene ves dan. Obsojenci so jih lahko zapustili le za načrtovane dejavnosti. Vlada je pojasnila, katere so dejavnosti, ki se izvajajo zunaj celice:

– Pritožniki lahko prejemajo obroke v zavodski jedilnici, in to trikrat na dan po trideset minut.

– Pritožniki so lahko dvakrat na dan telefonirali iz telefonske govornice na hodniku.

– Vsak dan med deseto dopoldne in poldnevom so se lahko pritožniki zadrževali v prostoru za rekreacijo (glej 30. točko spodaj).

– Dvakrat na teden so lahko obiskali zavodsko trgovino.

Vsak dan od 17.30 do 21.45 ter ob petkih in sobotah do polnoči so lahko gledali televizijo v prej omenjeni sobi za rekreacijo.

– Ob sobotah in nedeljah so lahko dve uri sprejemali obiske.

– Od 15.30 do 17.30 in konec tedna od 14.30 do 17.30 so bili obsojenci lahko na zunanjem igrišču velikosti 1.740 m² ter igrali košarko, nogomet in kegljali. Zunanje igrišče ni pokrito. Ob slabem vremenu so lahko uporabljali sobo za rekreacijo.

29. Vlada trdi, da so pritožniki lahko vsak dan prebili zunaj celic devet ur in petnajst minut, ob petkih, sobotah in nedeljah pa celo več.

30. Vlada še navaja, da so lahko obsojenci uporabljali sobo za rekreacijo za igranje namiznega tenisa vsak dan od 10. ure do poldneva in za telovadbo od poldneva do 13.30. Med tednom so v sobi za rekreacijo imeli telovadbo tisti, ki so bili dopoldne zaposleni. V vsakem nadstropju je bila ena soba za rekreacijo v velikosti 50 m², ki je bila vedno na razpolago zaprtim osebam tega nadstropja. V sobi za rekreacijo je bilo lahko naenkrat po deset oseb, vendar jih dejansko nikoli ni bilo več kakor šest. Poleg tega je bila v zavodu na razpolago delavnica (soba za različne dejavnosti)

velikosti 12 m², knjižnica velikosti 25 m² ter čitalnica in predavalnica velikosti 20 m².

E) Zdravstveno varstvo

31. V zavodu je bila ambulanta, ki je delovala v skladu s splošnimi predpisi zdravstvenega sistema v državi. Odprta je bila trikrat na teden po šest ur. Zobna ambulanta je bila odprta enkrat na teden po šest ur. Psihiatrična ambulanta je delala pol dneva dvakrat na teden. Zavod je zaposloval tudi dva psihologa. Ob prihodu so bili vsi obsojenci zdravniško pregledani. Tisti, ki so uporabljali intravenozne droge, so bili cepljeni proti hepatitisu B po standardnem protokolu, ki se uporablja v takih primerih.

32. V zavodu so imeli obsojenci možnost testiranja za hepatitis B in C ter HIV. Leta 2009 je bilo testiranih 107 zaprtih oseb. Pri petih je bil odkrit hepatitis C, drugi testi so bili negativni; pri eni osebi je bila ugotovljena tuberkuloza.

II UPOŠTEVNO DOMAČE PRAVO IN PRAKSA

A) Zakonodaja glede zaporni kazni

33. 18. člen Ustave Republike Slovenije določa:

»Nihče ne sme biti podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. ... «

34. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 22/2000, s spremembami, v nadaljevanju: ZIKS) med drugim opredeljuje pravice obsojencev in pogoje za izvrševanje zaporne kazni. Upoštevne določbe se glasijo:

42. člen

»...

(2) Obsojenec se razporedi v enoposteljno sobo skladno s prostorskimi možnostmi zavoda. Skupne spalnice obsojencev imajo največ osem postelj.

...«

43. člen

»Obsojencu je treba omogočiti, da prebiva vsak dan najmanj dve uri na prostem.«

71. člen

»(1) Obsojencu je treba omogočiti neomejeno dopisovanje z ožjimi družinskimi člani. Z drugimi osebami si lahko obsojenec dopisuje, če je to v skladu z njegovim osebnim načrtom. O tem odloči direktor na njegovo prošnjo.

...

(3) Obsojencu je treba zagotoviti tajnost pisem in drugih občil.«

72. člen

»(1) Nadzor pisemskih pošilk je dopusten le v primeru, kadar gre za sum vnašanja ali iznašanja predmetov, ki jih obsojenec ne sme posedovati.

... «

73. člen

»(1) Obsojencu je treba omogočiti, da ga najmanj dvakrat tedensko lahko obiščejo ožji družinski člani, rejnik in skrbnik. Z dovoljenjem direktorja zavoda ga smejo obiskati tudi druge osebe. Obiska ni mogoče omejiti na manj kot eno uro.

... «

74. člen

»(1) Obiski obsojenca se opravljajo v primerno opremljenih notranjih ali zunanjih prostorih in so nenadzorovani in nadzorovani, pri čemer se lahko nadzorovani obiski opravijo tudi za stekleno pregrado. O načinu obiska odloča direktor zavoda. Odločitev o obliki obiska se zapiše v osebni načrt obsojenca.

... «

75. člen

»(1) Obsojencu je treba omogočiti telefonske pogovore z ožjimi družinskimi člani, pooblaščenecem, konzularnim predstavnikom ...

... «

35 Pravilnik o izvrševanju kazni zapora, Uradni list RS, št. 102/2000, s spremembami, v nadaljevanju: pravilnik) podrobneje ureja ravnanje z osebami, ki prestajajo zaporno kazen. Upoštevne določbe se glasijo:

27. člen

»Spalnice morajo biti svetle, suhe, zračne in dovolj velike. Na vsakega obsojenca v enoposteljni sobi mora biti najmanj 9 m², v večposteljni sobi pa najmanj 7 m² površine.«

72. člen

»Nadzorovani obisk lahko traja največ dve uri, nenadzorovani pa največ tri ure.«

75. člen

»Obsojencem omogoča zavod telefonske pogovore z ožjimi družinskimi člani najmanj dvakrat tedensko.«

... «

138. člen (prehodna določba)

»Normativi iz 27. člena tega pravilnika se uporabljajo pri novogradnjah oziroma v skladu z možnostmi pri adaptacijah obstoječih zavodov.«

36. Hišni red Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana (v nadaljevanju: hišni red) vzpostavlja režim v zaprtem delu zavoda, kjer so nastanjene osebe, ki prestajajo zaporno kazen. Hišni red določa, da obsojenci vstajajo na delovne dneve ob 5.45 in na nedelovne dneve (sobota, nedelja in praznik) ob 8.15 ter hodijo spat ob 21.45. Praviloma hodijo na delo, v jedilnico, na organizirane dejavnosti in v ambulanto v organiziranih skupinah. Obroke, razen zajtrka, imajo v jedilnici po dnevnem razporedu. Za telefonske pogovore hišni red določa, da trajajo največ deset minut in so lahko izjemoma tudi daljši, glede na razmere v zavodu.

37. Dnevni red je priložen hišnemu redu in določa urnik dejavnosti na zaprtem oddelku.

38. Od 1. januarja 2009 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 9/1992, s spremembami) za obsojence in pripornike določa, da morajo biti zavarovani in vključeni v javni zdravstveni sistem. Svoje pravice na podlagi tega zakona lahko uresničujejo z nekaterimi izjemami. Tako na primer ne morejo izbrati lastnega splošnega zdravnika, ampak so glede splošnega zdravstvenega varstva omejeni na zdravstvene storitve, ki jih zagotavlja zavod za prestajanje kazni. Vendar pa so upravičeni tudi do zdravstvenih storitev, za katere morajo druge zavarovane osebe plačati dodatno zavarovanje.

B) Pravna sredstva

1. premeščanje obsojencev po Zakonu o izvajanju kazenskih sankcij

39. ZIKS ureja premeščanje obsojencev iz enega v drug zavod ali oddelek zavoda. Upoštevne določbe se glasijo:

79. člen

»(1) Obsojenec se lahko premesti iz enega v drug zavod ali oddelek zavoda v Republiki Sloveniji, če je to potrebno za izvajanje osebnega načrta ali delovnega programa zavoda oziroma če to narekujejo razlogi varnosti ali interesi ohranitve reda in discipline v zavodu ali če to zaradi zagotavljanja varnosti obsojenca predlaga enota, pristojna za zaščito ogroženih oseb, po zakonu, ki ureja zaščito prič.«

...

81. člen

»(1) Postopek za premestitev se začne na predlog direktorja zavoda ali enote, pristojne za zaščito ogroženih oseb po zakonu, ki ureja zaščito prič, ali na prošnjo obsojenca oziroma njegovih ožjih družinskih članov, rejnika in skrbnika.

(2) O premestitvi obsojenca v okviru istega zavoda odloča direktor zavoda potem, ko dobi mnenje vodje oddelka, o premestitvi iz enega zavoda v drugega pa generalni direktor uprave [Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij Republike Slovenije, v nadaljevanju: uprava], ko dobi mnenje zavoda, v katerem obsojenec prestaja kazen zapora, in mnenje zavoda, v katerega naj bi bil obsojenec premeščen.

(3) Odločitev o premestitvi obsojenca v okviru istega zavoda na podlagi 80. člena tega zakona se zapiše v obsojenčev osebni načrt.

...

(5) Če je obsojenec premeščen na lastno prošnjo ali prošnjo svojih ožjih družinskih članov, plača stroške premestitve sam, sicer pa zavod, iz katerega je premeščen.

(6) Zoper odločbo o premestitvi je dovoljena pritožba. Pritožba zoper odločbo iz 79. člena tega zakona ne zadrži njene izvršitve.

(7) Prošnja za premestitev iz istih razlogov se lahko ponovi po preteku šestih mesecev od dneva, ko je bilo odločeno o prejšnji prošnji.

... «

40. Zakon o izvajanju kazenskih sankcij v 8. členu določa, da se odločbe, izdane na podlagi 81. člena, izdajajo skladno z zakonom, ki ureja splošni upravni postopek. Poleg tega določa:

»(2) O dovoljenih pritožbah zoper odločbe, ki jih izda na prvi stopnji Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljnjem besedilu: uprava), odloča ministrstvo, pristojno za pravosodje. O zadevah, o katerih na prvi stopnji odloča direktor zavoda, odloča na drugi stopnji generalni direktor.

(3) Organi, pristojni za odločanje o zadevah po določbah prvega odstavka tega člena, odločajo v skrajšanem postopku brez zaslišanja strank.

(4) Vpis odločitve v osebni načrt na podlagi tega zakona nadomesti izdajo odločbe. Zoper odločitev, sprejeto v osebnem načrtu, ima obsojenec pravico vložiti pritožbo na generalnega direktorja uprave v roku osmih dni od seznanitve z odločitvijo.

... «

41. V 84. členu pravilnika je določeno, da mora biti predlog direktorja zavoda za premestitev obsojenca iz enega v drug zavod po 79. in 80. členu zakona ustrezno utemeljen. Odločitev generalnega direktorja Uprave za izvajanje kazenskih sankcij (uprave) se vroči obsojencu. Poleg tega 85. člen določa:

»Prošnjo za premestitev v drug zavod ali oddelek po 81. členu zakona vložijo upravičenec pri zavodu, kjer obsojenec prestaja kazen. Zavod oziroma oddelek pošlje najkasneje v osmih dneh prošnjo upravi skupaj

z osebnim spisom obsojenca, poročilom o obsojenčevem vedenju in delu ter mnenjem o utemeljenosti prošnje in primernosti premestitve.

Zavod ali oddelek, v katerega naj bi obsojenca premestili, mora poslati svoje mnenje generalnemu direktorju najkasneje v osmih dneh.

...«

42. Od 21. junija 2008 do 14. marca 2009 je veljal Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o izvrševanju kazni zapora, objavljen v Uradnem listu RS, št. 62/2008. Določal je, da mora direktor zavoda nemudoma predlagati premestitev obsojenca, če zasedenost zavoda, ki ga vodi, za deset odstotkov preseže povprečno zasedenost zavodov v Republiki Sloveniji. Ta določba je bila črtana s spremembo pravilnika, objavljeno v Uradnem listu RS, št. 19/2009.

2. Sodno varstvo po Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij

43. V ZIKS je uveljavljanje in varstvo pravic obsojencev obravnavano v posebnem poglavju. Zakon ločuje dve vrsti ravnanja, in sicer »mučenje ali druge krute oblike nečloveškega ali ponižujočega ravnanja« ter »druge kršitve pravic ali druge nepravilnosti, za katere ni zagotovljeno sodno varstvo«. Upoštevne določbe se glasijo:

83. člen

»(1) Obsojenec, ki meni, da je bil podvržen mučenju ali drugim krutim oblikam nečloveškega ali ponižujočega ravnanja, lahko s predlogom zahteva sodno varstvo.

(2) Predlog iz prejšnjega odstavka je zavod dolžan poslati tudi pristojnemu državnemu tožilcu.«

84. člen

»Če je bila obsojencu zaradi ravnanja iz prvega odstavka prejšnjega člena povzročena škoda, lahko zahteva odškodnino v skladu z zakonom neposredno tudi od tistega, ki mu je povzročil škodo.«

85. člen

»(1) Če gre za druge kršitve pravic ali za druge nepravilnosti, za katere ni zagotovljeno sodno varstvo, ima obsojenec pravico pritožiti se generalnemu direktorju uprave.

...«

3. *Tožba na upravnem sodišču ter zahtevke za sodno prepoved in odškodnino v skladu z Obligacijskim zakonikom*

44. Za zadevno notranjo zakonodajo o postopkih v skladu z Zakonom o upravnem sporu ter postopkih za sodno prepoved in odškodnino v skladu z Obligacijskim zakonikom glej *Mandić in Jović proti Sloveniji*, št. 5774/10 in 5985/10, odstavki 34–36, 27. september 2011.

45. 4. in 33. člen Zakona o upravnem sporu, navedena v 125. točki spodaj, se glasita:

4. člen

»(1) V upravnem sporu odloča sodišče tudi o zakonitosti posamičnih aktov in dejanj, s katerimi organi posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine posameznika, če ni zagotovljeno drugo sodno varstvo.

(2) Če se v upravnem sporu izpodbijajo dejanja javne oblasti, se v postopku uporabljajo določbe tega zakona, ki se nanašajo na izpodbijanje upravnega akta.«

33. člen

»(2) S tožbo zaradi kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin po tem zakonu se lahko zahteva:

- odprava, izdaja ali sprememba posamičnega akta,
- ugotovitev, da je bilo z dejanjem poseženo v človekovo pravico ali temeljno svoboščino tožnika,
- prepoved nadaljevanja dejanja,
- odprava posledic dejanja.«

4. *Nadzorstvo predsednika okrožnega sodišča in varuha človekovih pravic*

46. ZIKS glede tega določa:

212. člen

»(1) Nadzorstvo glede zakonitega ravnanja z obsojenci opravljajo ministrstvo, pristojno za pravosodje, in predsednik okrožnega sodišča, na območju katerega je zavod oziroma njegov oddelek. Pooblaščen uradna oseba ministrstva, pristojnega za pravosodje, oziroma

predsednik okrožnega sodišča se seznanijo pri obsojencih o ravnanju z njimi in izvajanju njihovih pravic, na njihovo željo tudi brez navzočnosti delavcev zavoda.

(2) Če ministrstvo ... oziroma predsednik okrožnega sodišča ... pri nadzorstvu ugotovijo, da so bile kršene pravice obsojencev, ukrenejo vse potrebno za zagotovitev [spoštovanja] pravic obsojencev.

(3) Nadzorstvo iz prvega odstavka tega člena je treba omogočiti tudi varuhu človekovih pravic v skladu z Zakonom o varuhu človekovih pravic in po mednarodnih aktih pooblaščenim pristojnim organom za varstvo človekovih pravic in za preprečevanje mučenja, nečloveškega, poniževalnega postopka in kaznovanja.

...

(5) Strokovni nadzor in upravni nadzor nad zdravstveno dejavnostjo zavoda se izvajata v skladu z zakonom, ki ureja zdravstveno dejavnost.«

47 Pravilnik podrobneje ureja tudi nadzorstvo predsednika okrožnega sodišča nad razmerami v zavodih za izvrševanje kazenskih sankcij:

119. člen

»Če obsojenec poda pritožbo predsedniku pristojnega okrožnega sodišča, ki opravlja nadzorstvo po 212. členu zakona, jo ta preveri in v primeru utemeljenosti odredi potrebne ukrepe, lahko pa jo z morebitnimi napotili sporoči direktorju zavoda ali pisno [obvesti] ... upravo.«

126. člen

»Predsednik okrožnega sodišča ... opravi nadzorstvo po 212. členu zakona najmanj enkrat mesečno.

Če [predsednik okrožnega sodišča] pri nadzorstvu ugotovi, da so bile kršene pravice obsojencev, sporoči to direktorju zavoda, v katerem je nadzorstvo opravil, upravi in ministrstvu za pravosodje.«

III. ZADEVNI STANDARDI CPT

48. Ustrezni izvlečki iz splošnih poročil Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali

kaznovanja (CPT) so navedeni v 38. do 40. točki prej navedene sodbe v zadevi *Mandič in Jovič*.

IV. MEDNARODNA IN DOMAČA POROČILA GLEDE STANJA V ZPKZ LJUBLJANA

A) Poročila CPT

49. CPT je obiskal ZPKZ Ljubljana leta 1995 in 2001. Med svojim zadnjim obiskom leta 2006 si je ogledal priporniški oddelek ZPKZ Ljubljana.

50. Leta 1995 je bilo v zavodu nastanjenih 188 oseb, kar je znatno manj kakor zdaj (glej dokument CPT/Inf (96) 18). Po obisku leta 2001 so bila slovenskim organom poslana naslednja priporočila (CPT/Inf (2002) 36):

»ZKPZ Ljubljana

59. ... CPT ponavlja svoje priporočilo, po katerem je treba storiti vse potrebno, da so v celicah s površino 18 m² nastanjeni največ štirje obsojenci, v celicah s površino 8 m² pa le po en obsojenec.«

51. Po obisku leta 2006 so bile slovenskim organom glede priporniškega oddelka ZPKZ Ljubljana poslane te pripombe (CPT/Inf (2008) 7), ki veljajo tudi za obsojence:

»49. ... CPT poziva slovenske organe, da uresničijo njegovo dolgoletno priporočilo glede zmanjšanja zasedenosti celic v ZPKZ Ljubljana. V celicah z 18 m² ne bi smeli biti nastanjeni več kakor štirje obsojenci, v celicah s površino 8 m² pa po možnosti ne več kakor en obsojenec.

...

88. V vseh obiskanih zavodih so imeli obsojenci ustrezen dostop do telefonov.«

B) Letna poročila Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: uprava)

52. V poglavju, ki se nanaša na življenjske razmere v slovenskih zavodih, so v letnih poročilih navedene tudi informacije o prezasedenosti. Stopnja prezasedenosti se izračuna na podlagi domače zakonske zahteve, po kateri morajo imeti posamezniki, obsojeni na zaporno kazen, v celici za eno osebo na voljo 9 m², v celici za več oseb pa 7 m² na osebo (glej 35. točko zgoraj).

V skladu s poročiloma iz let 2009 in 2010 je zasedenost zavodov v državi preseгла uradno zmogljivost za 29 oziroma 23 odstotkov. Skoraj vsi zavodski oddelki zaprtega tipa, v katerem so bili nastanjeni moški obsojenci, so bili prezasedeni. ZPKZ je bil najbolj prezasedeni zavod v Sloveniji. Ob uradni zmogljivosti 128 zaprtih oseb je bilo leta 2009 v njem nastanjenih 261, leta 2010 pa 245 oseb. To je pomenilo, da je stopnja prezasedenosti znašala 204 oziroma 191 odstotkov (poročilo 2009, str. 97 in 98, poročilo 2010, str. 98 in 99). V skladu s poročilom iz leta 2008 je stopnja prezasedenosti v letih 2007 in 2008 znašala 170 oziroma 190 odstotkov (str. 98). Ti številki vključujeta obsojence in pripornike.

53. V poročilu iz leta 2010 je zabeleženo, da je bilo glede ZPKZ Ljubljana največje dovoljeno število zaprtih oseb določeno na 245; če je bila ta številka prekoračena, je moralo vodstvo zavoda sprožiti postopke za premeščanje zaprtih oseb (str. 100). V tem poročilu je še poudarjeno (str. 100):

»... Slabe prostorske razmere spremlja še prenapolnjenost, s katero se v zadnjih letih srečujemo predvsem v večjih zavodih: Dob, Ljubljana in Maribor. Na nujnost izboljšanja prostorskih razmer so opozorili Varuh človekovih pravic, CPT in druge institucije.

... Razumljivo je, da take bivalne razmere slabo vplivajo na počutje zaprtih oseb, vzdrževanje higiene in zagotavljanje zasebnosti. Slabe prostorske razmere ponekod tudi zmanjšujejo možnosti za izvajanje določenih pravic zaprtim osebam (npr. zagotavljanje dela, omogočanje telesnih dejavnosti in rekreacije, verskih obredov). V nekaterih zavodih priporniki bivajo v slabših razmerah kot obsojenci. Dodaten problem predstavlja zastarela, dotrajana in pomanjkljiva oprema bivalnih in drugih prostorov ...«

C) Poročila slovenskega varuha človekovih pravic

54. Varuh človekovih pravic je kot »državni preventivni mehanizem« 17. in 18. februarja 2009 obiskal ZPKZ Ljubljana v skladu z Opcijskim protokolom h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (v nadaljevanju: opcijski protokol). Poročilo, objavljeno po obisku, se glasi:

»Uradna zmogljivost je še vedno 128 zaprtih oseb. Ta zmogljivost vključuje 55 mest za pripornike, 65 mest za obsojence in 8 mest za pridržane osebe. Na dan našega obiska je bilo v zavodu nameščenih 254 oseb (126 pripornikov, 126 obsojencev in dve pridržani osebi). Uradna zmogljivost je bila tako presežena za 98 odstotkov.

... uprava zavoda je odgovorila, da so bile v sedanjih okoliščinah vse stvarne možnosti za zmanjšanje zasedenosti izčrpane ... Ministrstvo je tudi opozorilo, da so razmere nesprejemljive in da bi se morala vlada zavedati problema ... Glede informacij o gradnji novega zavoda je uprava zavoda navedla, da ni stvarno pričakovati, da bo v kratkem ta objekt tudi zgrajen ...

Zato nismo presenečeni, da se je od našega zadnjega obiska število postelj v sobah samo še povečalo ...

... Glede na kritično prezasedenost in vse z njo povezane posledice menimo, da so razmere nemogoče.

Zavod še vedno nima posebnega oddelka brez drog. ... Uprava zavoda je dejala, da je v sedanjih razmerah prezasedenosti nemogoče organizirati tak oddelek. Ocenila je, da ima približno 50 % zavodske populacije težave z drogami. ...

Kajenje je dovoljeno le v sobah, medtem ko zavod nima stalnih kadilskih in nekadilskih sob. Prizadeva si za ločitev kadilskih in nekadilskih zaprtih oseb, vendar je to zaradi prezasedenosti pogosto zelo težko ali nemogoče.«

55. V svojem poročilu iz leta 2009 glede dejavnosti v skladu z opcijskim protokolom je varuh človekovih pravic še zapisal:

»Problem prezasedenosti ZPKZ je eden najbolj kritičnih in tudi kompleksnih na področju izvrševanja kazenskih sankcij, predvsem pri ukrepu pripora. Zdi se, da se je za rešitev te problematike izkoristilo tako rekoč vse, kar je bilo mogoče, s smiselnim premeščanjem zaprtih oseb po ZPKZ oziroma njihovih oddelkih.

...

Očitno je dosežena kritična točka, ko bo treba razmisliti o bolj sistemskih rešitvah, če naj bi država sploh izpolnjevala [notranje in mednarodne] obveznosti ...«

56. Glede temperature v sobah je varuh človekovih pravic v svojem letnem poročilu za leto 2007 zapisal:

»... Ob obisku ZPKZ Ljubljana je bila njegova uradna zmogljivost presežena za skoraj 95 odstotkov ... Med obiskom je bilo za ta letni čas značilno poletno vreme, zato je bilo v sobah vroče in soparno. Na tretji dan obiska (19. 7. 2007) smo v nekaterih sobah okoli 12. ure izmerili že 31,9 °C. Ob dovoljeni uporabi lastnih ventilatorjev so zaprte osebe poskušale z različnimi načini zasenčevanja vsaj malo omiliti sončno

pripeko in vročino, saj so bile njihove sobe zaklenjene in pretok zraka onemogočen. Bivalne razmere smo glede na dejansko preverjeno stanje v času poletne vročine ocenili kot nečloveške.«

PRAVO

I. ZDRUŽITEV PRITOŽB

57. Sodišče je v skladu s prvim odstavkom 42. člena svojega poslovnika glede na skupno dejansko in pravno ozadje sklenilo združiti pritožbene zadeve.

II. OČITANA KRŠITEV 3. ČLENA KONVENCIJE

58. Pritožniki so se pritožili, da razmere njihovega pridržanja v ZPKZ Ljubljana pomenijo kršitev 3. člena konvencije. Pritoževali so se zlasti nad veliko prezasedenostjo, zaradi česar so imeli premalo osebne prostora, slabimi sanitarnimi razmerami in neustreznim prezračevanjem, pretiranimi omejitvami časa, preživetega zunaj celice, visokimi temperaturami v celicah, neustreznim zdravstvenim varstvom in psihološko pomočjo ter izpostavljenostjo nasilju drugih obsojencev zaradi pomanjkljivega varovanja.

59. Poleg tega so navajali, da so razmere postale strukturni problem, kar so priznali tudi domači organi.

60. Pritožniki so se pritožili tudi nad omejitvami obiskov, telefonskih pogovorov in dopisovanja. Vendar pa spada preučitev teh pritožb le na področje uporabe 8. člena konvencije.

61. 3. člen konvencije se glasi:

»Nihče ne sme biti podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju.«

A) Sprejemljivost

1. Pritožbe glede materialnih razmer

62. Vlada je vložila ugovor, da pritožniki niso izčrpali vseh domačih pravnih sredstev. Sodišče meni, da je vprašanje, ali je bila zahteva, da mora pritožnik izčrpati domača pravna sredstva v zadevi, izpolnjena, tesno povezana s pritožbo glede obstoja učinkovitega pravnega sredstva v smislu

13. člena konvencije. Zato meni, da je treba ugovor vlade v skladu s 3. členom konvencije obravnavati skupaj z preučitvijo utemeljenosti pritožbe v skladu s 13. členom konvencije. Poleg tega ugotavlja, da pritožba v tem delu ni očitno neutemeljena v smislu točke a tretjega odstavka 35. člena konvencije in da ni nobene druge podlage, ki bi pritožbo razglasilo za nesprejemljivo. Sodišče razglasa, da je pritožba sprejemljiva.

2. Pritožbe, ki se nanašajo na neustrezno zdravstveno varstvo, psihološko pomoč in varnostne ukrepe

63. Vlada je trdila, da so te pritožbe popolnoma neutemeljene. Po njenih navedbah pritožniki niso nikoli prijavili nikakršnega spora z drugimi obsojenci niti niso prosili, da bi jih zaradi tega premestili v drugo celico. Če bi to storili, bi vodstvo zavoda ustrezno in nemudoma ukrepalo. Glede zdravstvenega varstva vlada trdi, da so pritožniki dobili vso potrebno zdravstveno in psihiatrično oskrbo. Navedbe pritožnika J. Štrucla, da se je nagibal k samomoru, so neutemeljene, saj v njegovi zdravstveni kartoteki to ni nikjer zapisano. Pritožnik H. Klanšek pa za obisk pri zobozdravniku sploh ni zaprosil. Pritožnik A. Dukić je bil dvakrat obravnavan pri zobozdravniku, štirikrat pa je bil pri zobozdravniku naročen, vendar v ambulanto ni prišel. Vlada je zlasti poudarila, da nobeden od pritožnikov ni dokazal, da je bila kaka njihova prošnja za zdravniško pomoč zavrnjena ali je ostala brez odgovora.

64. Pritožniki so trdili, da je bila zdravstvena in psihološka pomoč neustrezna ter da so bili zaradi pomanjkanja varnostnih ukrepov izpostavljeni nasilju drugih obsojencev. Po trditvah pritožnikov so navedene pomanjkljivosti posledica nezadostnega števila osebja. Posebej so navedli, da so imeli kar nekaj sporov z drugimi obsojenci, zlasti odvisniki od drog. Omenili so tudi, da so zaprosili za premestitev v drugo sobo, kar pa zaradi prezasedenosti ni bilo mogoče. Trdili so tudi, da niso bili deležni ustrezne psihološke in psihiatrične obravnave, čeprav so zanjo zaprosili. Poleg tega je pritožnik J. Štrucl navedel, da je trpel duševno stisko in je zaradi prestajanja zaporne kazni pomislil na samomor. V pisnih izjavah z dne 29. novembra 2011 pritožnika H. Klanšek in A. Dukić navajata, da nista bila deležna zobozdravstvene oskrbe, ki sta jo potrebovala.

65. Sodišče znova poudarja, da mora biti zatrjevano grdo ravnanje v smislu 3. člena konvencije podprto z ustreznimi dokazi. Da bi Sodišče ta dokaz presodilo, sprejema dokazno merilo »brez razumnega dvoma«, vendar dodaja, da je tak dokaz lahko posledica sobivanja dovolj močnih, jasnih in skladnih sklepanj ali podobnih neizpodbitnih domnev o dejstvu (glej *Enea proti Italiji* [VS], št. 74912/01, 55. točka, ESČP 2009-..., in *Kalašnikov proti Rusiji*, št. 47095/99, 95. točka, ESČP 2002-VI). Razporeditev dokaznega bremena je neločljivo povezana s posebnostmi dejstev, naravo zatrjevanih kršitev in pravico iz konvencije, o kateri se

odloča (glej *Načova in drugi proti Bolgariji* [VS], št. 43577/98 in 43579/98, 147. točka, ESČP 2005-VII).

66. Kar zadeva podatke materialnih razmer prestajanja zaporne kazni, Sodišče opaza, da so domače oblasti s temi podatki seznanjene. Skladno s tem imajo lahko pritožniki težave pri pridobivanju dokazov, ki bi podprli njihovo pritožbo. Še vedno pa se v takih primerih pričakuje, da predložijo vsaj podroben opis dejstev, nad katerimi se pritožujejo, in priskrbijo kar največ dokazov, ki podpirajo njihove pritožbe (glej *Visloguzov proti Ukrajini*, št. 32362/02, 45. točka, 20. maj 2010).

67. Sodišče ugotavlja, da so navedbe pritožnikov popolnoma splošne. Čeprav se zaveda, da prezasedenost lahko resno poslabša zagotavljanje storitev v zavodu, tudi varnosti in zdravstvenega varstva, ne more spregledati, da pritožniki niso predložili nobenih podatkov o kakršnem koli incidentu, ki bi vključeval nasilje ali grožnjo z nasiljem, ki bi jih lahko prizadela, niti niso navedli nikakršnih podrobnosti o nezadostno zadovoljeni potrebi po zdravniški ali psihološki pomoči. To velja tudi za navedbe pritožnika J. Štrucla o neodzivnosti na njegova zatrjevana samomorilska nagnjenja, o katerih pa ni navedel nobenih podrobnosti (glej, na primer, navedeno sodbo *Visloguzov*, 48. in 49. točka; *Istratii in drugi proti Moldaviji*, št. 8721/05, 8705/05 in 8742/05, 49. točka, 27. marec 2007; in *Valašinas proti Litvi*, št. 44558/98, 105. in 110. točka, ESČP 2001-VIII).

68. Sodišče iz podatkov, ki jih je predložila vlada, še ugotavlja, da so bili pritožniki, ki so vsi odvisniki od opiatov, vključeni v poseben program zdravljenja odvisnosti in imeli priložnost za psihiatrično obravnavanje. Pri tem vprašanju sami pritožniki niso navedli nobenih pripomb. Prav tako niso navedli nobenih konkretnih podatkov o svojem zdravstvenem stanju ali zdravljenju, ki so ga bili deležni.

69. Sodišče glede na navedeno meni, da pritožniki svojih pritožb v tem delu niso utemeljili. V skladu s točko a tretjega odstavka in četrtem odstavkom 35. člena konvencije se ta del pritožb zavrne kot očitno neutemeljen.

B) Utemeljenost

1. Navedbe strank (pritožnikov)

70. Pritožniki so navajali, da je velikost sob, v katerih so prestajali zaporno kazen, premajhna za dostojno življenje. Predvsem so se pritoževali, da so imeli na voljo le 2,8 m² osebne prostora, ki je bil zaradi različnih kosov pohištva dodatno omejen. Zaradi hude prenaseljenosti niso imeli nobene zasebnosti, kar je vplivalo na njihovo duševno stanje.

71. Poleg tega so morali pogosto deliti pohištvo z drugimi obsojenci. Tudi stranišče je bilo skupno za več obsojencev in prhe na koncu hodnika so bile nenehno zasedene. V sobah ni bilo delujočega prezračevalnega sistema.

Rešitve, na katere se je sklicevala vlada, so bile v praksi neučinkovite zaradi visokih poletnih in nizkih zimskih temperatur.

72. Glede časa, ki naj bi ga preživel zunaj sob, so pritožniki navajali, da zaradi prenaseljenosti niso mogli izkoristiti možnosti za rekreacijo, predvideno z notranjimi predpisi. Še zlasti je bila prevelika gneča v skupnih prostorih, vključno s prostorom za rekreacijo. V praksi torej niso mogli preživeti zunaj sob več kakor štiri ure na dan.

73. Končno, pritožniki so opozorili na težave, ki so jih imeli pri pridobivanju dokazov, da bi podprli svoje trditve. Trdili so, da obstoj razmer, ki jih navajajo, dokazujejo tudi uradna poročila o hudi prezasedenosti zavoda.

2. Navedbe vlade

74. Vlada trdi, da razmere, v katerih obsojenci prestajajo zaporno kazen, ne pomenijo kršitve 3. člena konvencije.

75. Vlada trdi, da so bili obsojenci nastanjeni v različnih sobah, v katerih je bilo največ šest obsojencev. Zaradi omejenega osebnega prostora so bili lahko na zunanjem dvorišču med tednom vsak dan dve uri ter v soboto in nedeljo dve uri in pol, lahko so uporabljali sobo za rekreacijo, gledali televizijo in poslušali radio ter brali knjige.

76. Sobe je bilo mogoče ustrezno zračiti z odpiranjem oken in sredi poletja tudi vrat ter z uporabo ventilatorjev. Res je, da so bile poleti 2009 in 2010 temperature občasno zelo visoke zaradi nenavadno vročih poletij, vendar pa so te neprijetne razmere za nekaj časa prizadele večino prebivalstva v tistem delu Slovenije.

77. Glede sanitarnih razmer je bila sprejeta vrsta ukrepov, da se zagotovi njihova primernost. Pritožniki niso navedli nobenih pomanjkljivosti na tem področju in njihove pritožbe so popolnoma neutemeljene.

78. Vlada je predlagala, da Sodišče glede razmer prestajanja zaporne kazni v ZPKZ Ljubljana zasliši zagovornika, člana upravnega odbora in direktorja tega zavoda.

79. Vlada končno vztraja, da se ne sme šteti, da so domače oblasti priznale kršitev 3. člena konvencije. Domače oblasti so samo potrdile, da razmere v nekaterih slovenskih zavodih niso v skladu z zahtevami notranje zakonodaje, a te so višje od zahtev, ki jih v zvezi s 3. členom postavlja sodna praksa Sodišča.

3. Presoja Sodišča

(a) Splošna načela

80. Sodišče se sklicuje na **ustrezna načela**, določena v 72. do 76. točki sodbe v zgoraj omenjeni zadevi *Mandić in Jović*.

(b) Uporaba omenjenih načel v obravnavani zadevi

81. Sodišče najprej ugotavlja, da je vlada trdila, da vse postelje v sobi niso bile vedno zasedene, vendar ni priskrbela nobenega uradnega dokumenta, ki bi navajal točno število zaprtih oseb v zadevnih sobah med prestajanjem zaporne kazni pritožnikov. Sodišče v tej zvezi ugotavlja, da je bil ZPKZ Ljubljana občutno prezaseden, pri čemer je bila uradna zmogljivost skoraj dvakratno presežena (glej 52. do 54. točko zgoraj). Zato težko sprejme trditev, da postelje v zadevnih sobah niso bile vedno zasedene, razen kratkih obdobj, ki jih vlada ni posebej navedla.

82. Sodišče še ugotavlja, da je bil pritožnik J. Štrucl eno leto pridržan na zaprtem oddelku ZPKZ Ljubljana. Prebival je v petih različnih sobah. Razen enega meseca, ko je imel svojo sobo, je kazen prestajal v sobah površine 16,28 m² s šestimi ležišči (med 15. junijem in 17. novembrom 2009 ter med 23. marcem in 15. junijem 2010) ali s petimi ležišči (med 17. novembrom 2009 in 26. februarjem 2010).

83. Pritožnik H. Klanšek je bil na zaprtem oddelku ZPKZ Ljubljana približno enajst mesecev, razdeljenih na dve obdobji (med 22. junijem 2009 in 18. februarjem 2010 ter med 2. aprilom in 3. julijem 2010). V tem času je zaporno kazen približno osem mesecev prestajal v sobah površine 16,28 m², ki so vsebovale šest ležišč (sobe št. 120, 119, 121 in 117). Sodišče še ugotavlja, da je pritožnik v ZPKZ Ljubljana večino preostalega časa prebival v sobah površine 16,28 m² s po petimi ležišči (sobi št. 132 in št. 5).

84. Pritožnik A. Dukić je zaporno kazen skoraj pet mesecev prestajal na zaprtem oddelku ZPKZ Ljubljana v dveh sobah, od katerih je vsaka merila 16,28 m² in vsebovala šest ležišč.

85. Sodišče ugotavlja, da sta pritožnika J. Štrucl in H. Klanšek osem mesecev prebivala v sobah, kjer sta večino časa imela na voljo samo 2,7 m² osebne prostora. Enako velja za primer A. Dukića, ki je bil v takih razmerah zaprt skoraj pet mesecev. Tako stanje samo po sebi opozarja na vprašanje iz 3. člena konvencije (glej *Sulejmanović*, navedeno zgoraj, 43. in 44. točka). Poleg tega čeprav je bilo pritožnikoma J. Štruclu in H. Klanšku za preostali čas prestajanja zaporne kazni v treh in dveh mesecih tega obdobja dodeljeno več osebne prostora, sta ostala v sobah, kjer sta imela na voljo samo 3,25 m² osebne prostora in še tega zmanjšanega zaradi pohištva v sobah (glej *Modarca proti Moldaviji*, št. 14437/05, 63. točka, 10. maj 2007).

86. Sodišče v nadaljevanju ugotavlja, da so zmogljivosti, ki jih omenja vlada (glej 30. in 75. točko zgoraj), morda omogočale namensko rekreacijo v normalnih razmerah. Vendar je pri taki prezasedenosti, kakršno je imel ZPKZ Ljubljana, težko razumeti, kako obsojenci poleg časa, ki ga ob suhem vremenu preživijo na zunanjem dvorišču, in časa za obed v zaporniški menzi lahko ustrezno preživljajo svoj čas zunaj svojih sob. Natančneje, Sodišče ugotavlja, da so bili obsojenci zaprtega oddelka zaklenjeni v sobah, ki so jih lahko zapustili samo, če so se prijavili za nekatere dejavnosti, od

katerih se je večina izvajala v sobi za rekreacijo (glej 28. do 30. točko zgoraj). Ker je bila na razpolago samo ena športna soba površine 50 m² na nadstropje, ki jo je lahko uporabljalo kvečjemu največ deset zaprtih oseb (glej 6. in 30. točko zgoraj), Sodišče težko sprejme trditev vlade, da so pritožniki večino časa, ko niso bili v sobi, lahko preživeli v omenjeni sobi.

87. Glede na navedeno Sodišče ugotavlja, da tudi če bi pritožniki v svojih sobah lahko gledali televizijo, poslušali radio in brali knjige, to ne bi bilo nadomestilo za možnost, da bi telovadili ali preživljali čas zunaj prenatrpanih sob. Ugotavlja še, da je po podatkih, ki jih je navedla vlada, temperatura v sobah med poletjem 2009 v popoldanskih urah v povprečju dosegala okoli 28 °C in je občasno presegala 30 °C (glej 23., 24. in 76. točko zgoraj). Pritožbo pritožnikov v zvezi z visokimi temperaturami v jetniških sobah so potrdile tudi ugotovitve varuha človekovih pravic, ki so, čeprav se nanašajo na leto 2007, pomembne, ker je bil način prezračevanja jetniških sob – namreč odpiranje oken in uporaba osebnih ventilatorjev – enak kakor leta 2009 (glej 56. točko zgoraj). Sodišče potemtakem ugotavlja, da so bile razmere za prestajanje zaporne kazni poleti še poslabšane zaradi visokih temperatur v jetniških sobah.

88. Sodišče po drugi strani ugotavlja, da so pritožniki zasebno lahko uporabljali sanitarni prostor, ki je vseboval umivalnik in stranišče. Sanitarni prostor je bil priključen vsaki sobi in je bil zaprtim osebam, nastanjenim v jetniški sobi, stalno na razpolago. V spisu ni navedb, da se pritožniki niso mogli prhati enkrat na dan v prostoru s pregradami med prhami. Poleg tega pripominja, da je sanitarni prostor vseboval delujoč prezračevalni sistem. Medtem ko se Sodišče lahko strinja, da so prezasedene zmogljivosti lahko vplivale na sanitarne razmere, pa na podlagi predloženega mu gradiva ne more potrditi, da je bila čistoča v jetniških sobah in zadevnih prostorih zapora neustrezna v primerjavi s standardi iz konvencije.

89. Sodišče sprejema dejstvo, da v obravnavanem primeru ni navedb o namernem poniževanju ali poniževanju pritožnikov. Vendar ob upoštevanju zgornjih ugotovitev meni, da sta stiska in težki položaj, ki so ju prenašali pritožniki, presegla neizogibno raven trpljenja, ki je lastno prestajanju zaporne kazni, in prag strogosti v skladu s 3. členom ter potemtakem predstavljata ponižujoče ravnanje. V skladu s temi ugotovitvami Sodišče uporabo ugotovitvenih ukrepov, ki jih je predlagala vlada (glej 78. točko zgoraj), ne ocenjuje za potrebno, saj taki ukrepi ne morejo spremeniti zgoraj navedenega zaključka.

Iz teh razlogov se zaradi razmer, v katerih so prestajali zaporno kazen pritožniki, ugotovi kršitev 3. člena konvencije.

III. ZATRJEVANA KRŠITEV 8. ČLENA KONVENCIJE

90. Pritožniki so se pritoževali, da so njihove navedbe v zvezi s 3. členom privedle tudi do kršitve 8. člena konvencije. Poleg tega so se pritoževali nad omejitvami obiskov in telefonskih klicev. V zvezi s slednjimi so navedli, da so imeli pravico do uporabe telefona samo dvakrat na teden in da so bili pogosto izpostavljeni pritiskom sojetnikov po prenehanju telefonskih pogovorov še pred iztekom dodeljenega časa.

91. Poleg tega so pritožniki v svojih pisnih stališčih z dne 29. novembra 2010 navedli, da je bilo njihovo dopisovanje omejeno samo na nekatere osebe in da so se njihova pisma odpirala ali da jih sploh niso prejeli.

92. Besedilo 8. člena konvencije se glasi:

»1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja njegovega zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja.

2. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali kaznivo dejanje, da se zavaruje zdravje ali morala, ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.«

93. Vlada je izpodbijala argumente pritožnikov in trdila, da so bile omejitve, ki jih določajo hišna pravila, potrebne zaradi vzdrževanja reda in potemtakem popolnoma razumljive. Po njenem zatrjevanju so pritožniki lahko prejeli obiske dvakrat tedensko po dve uri in dvakrat tedensko po deset minut uporabljali telefon. Vlada je tudi izjavila, da se pritožnika H. Klanšek in A. Dukić v zvezi z ureditvijo obiskov nista pritožila. Pritožnik J. Štrucl ni navedel nobene osebe, ki bi jo želel poklicati ali z njo izmenjavati korespondenco. Prejel in odposlal je več pisem, podobno kakor druga dva pritožnika, kar potrjuje zaporniški register vhodne in izhodne pošte, ki je bil predložen Sodišču. Po mnenju vlade so navedbe pritožnikov, da je stanje v zvezi z obiski, uporabo telefona in dopisovanjem privedlo do kršitve 8. člena konvencije, neutemeljene.

94. Sodišče ugotavlja, da če se pritožbe po 8. členu ujemajo s pritožbami po 3. členu, jih je iz enakih razlogov in v enakem obsegu treba razglasiti za sprejemljive. Vendar glede na navedbe pritožnikov in ob upoštevanju ugotovitve v zvezi s 3. členom Sodišče meni, da se v skladu z 8. členom v tem pogledu ne pojavlja nobeno ločeno vprašanje (glej *Orchowski proti Poljski*, št. 17885/04, 198. točka, ECHR 2009-... (odlomki)).

95. V zvezi s pritožbami po 8. členu glede stikov z osebami zunaj zapora Sodišče ponavlja, da prestajanje zaporne kazni podobno kakor drugi ukrepi odvzema prostosti pomeni omejitve, ki so vgrajene v omejitve zasebnega in družinskega življenja. Vendar je bistveni del pravice obsojenca glede spoštovanja njegovega družinskega življenja, da mu ustrezni organi po

potrebi pomagajo pri vzdrževanju stikov z najbližjimi člani družine. Omejitveni ukrepi, npr. omejitev števila družinskih obiskov, nadzor nad temi obiski in – če tako zahteva narava prekrška – naložitev posebnega zapornega režima ali ureditve obiskov, so poseg v pravice zaprte osebe v skladu z 8. členom, vendar sami po sebi ne pomenijo kršitve te določbe. Kljub temu je treba vse tovrstne omejitve izvajati »v skladu z zakonom«, slediti morajo enemu ali več legitimnim ciljem, navedenim v drugem odstavku, in poleg tega morajo biti upravičene kot »potrebne v demokratični družbi« (glej med drugim *Moisejev proti Rusiji*, št. 62936/00, 246. točka, 9. oktober 2008).

96. V tem primeru Sodišče ugotavlja, da omejitve telefonskih klicev, dopisovanja ter števila in trajanja obiskov, ki jih določa zadevna zakonodaja, same po sebi niso nerazumne glede na potrebo po vzdrževanju zaporniškega reda (glej *mutatis mutandis A. B. proti Nizozemski*, št. 37328/97, 92. in 93. točka, 29. januar 2002, in *Boyle in Rice proti Združenemu kraljestvu*, 27. april 1988, 74. točka, Series A, št. 131). Kolikor je pritožbe obsojencev mogoče razumeti v smislu, da so bili njihovi stiki z drugimi ljudmi po telefonu ali kot obiski omejeni bolj, kakor to zahteva ustrezna zakonodaja, Sodišče ugotavlja, da pritožniki niso navedli nobenega dokaza ali konkretnega podatka, ki bi dokazoval, da zadevnih zmogljivosti niso mogli uporabljati v skladu z zakonom. Ta del pritožbenih vlog potemtakem ni utemeljen in ga je treba v skladu s točko a tretjega odstavka 35. člena upoštevati kot očitno neutemeljenega.

97. Nazadnje, v zvezi s pritožbami glede dopisovanja Sodišče ugotavlja, da navedbe pritožnika A. Dukića niso bile predstavljene vse do novembra 2010. Pritožnik je bil novembra 2009 premeščen iz ZPKZ Ljubljana in izpuščen iz ZPKZ Celje decembra 2010. Ta del njegove pritožbe je bil potemtakem vložen prepozno, in sicer zunaj šestmesečnega roka, ki ga določa prvi odstavek 35. člena. Navedbe pritožnikov J. Štrucla in H. Klanška o poseganju v njuno dopisovanje niso utemeljene z nobenim dokazom ali vsaj podrobnim opisom dogodkov, ki naj bi domnevno privedli do omenjene kršitve. Ta del njunih pritožbenih vlog ni v skladu s točko a tretjega odstavka 35. člena in je očitno neutemeljen.

Ob upoštevanju zgoraj navedenega je pritožbe pritožnikov glede njihovih stikov z osebami zunaj zapora v skladu s četrnim odstavkom 35. člena konvencije treba zavrniti.

B) OČITANA KRŠITEV 13. ČLENA KONVENCIJE

98. Pritožniki so se pritožili, da zaradi sistemske narave neustreznih razmer prestajanja zaporne kazni v zvezi s svojimi pritožbami po 3. in 8. členu konvencije niso imeli na voljo nobenega učinkovitega pravnega sredstva. Vsekakor ni nobenega dokaza, da bi bila pravna sredstva, ki so bila teoretično na voljo, učinkovita tudi v praksi glede razmer prestajanja

kazni in ravnanja z zaprtimi osebami. Pri tem so se sklicevali na 13. člen konvencije, ki se glasi:

»Vsakdo, čigar pravice in svoboščine, ki jih priznava ta konvencija, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi, če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti.«

A) Sprejemljivost

99. Kolikor se očitek pritožnikov po 13. členu konvencije nanaša na pomanjkanje učinkovitih pravnih sredstev v zvezi z neustreznimi fizičnimi razmerami prestajanja zaporne kazni, Sodišče ugotavlja, da njihova pritožba v tem pogledu v smislu točke a tretjega odstavka 35. člena konvencije ni očitno neutemeljena. Ugotavlja še, da tudi ni nesprejemljiva iz katerega koli drugega razloga. Zato jo je treba šteti za sprejemljivo.

100. V zvezi s pomanjkanjem učinkovitih pravnih sredstev glede domnevno neustrezne zdravstvene in psihološke oskrbe, neustreznih varnostnih ukrepov in omejitev stikov z osebami zunaj zaporov ter ob razglasitvi ustreznih vprašanj iz okvira 3. in 8. člena konvencije za nesprejemljiva Sodišče ugotavlja, da pritožniki nimajo verjetnega zahtevka glede 13. člena konvencije (glej *Visloguzov*, točki 74–5, navedeno zgoraj). Iz tega izhaja, da je ta vidik pritožbe pritožnikov po 13. členu konvencije treba zavrniti kot **očitno neutemeljenega** v skladu s točko a tretjega odstavka in četrtem odstavkom 35. člena konvencije.

B) Utemeljenost

1. Navedbe pritožnikov

101. Pritožniki so trdili, da so se njihove navedbe nanašale na strukturni problem prezasedenosti slovenskih zaporov, kar je bilo uradno potrjeno. Zaradi preobremenjenosti služb v zaporu bi bilo brez pomena, če bi zaprte osebe poskušale uporabiti katero od pravnih sredstev, ki bi teoretično lahko pripeljalo do izboljšanja razmer, nad katerimi so se pritoževali. Edina rešitev problema, kakor je bilo uradno potrjeno, je bila gradnja novega zaporov.

102. Pritožniki so trdili še, da so bile pritožbe po Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij (v nadaljevanju: ZIKS) podobne hierarhičnim pritožbam in jih ni bilo mogoče šteti za učinkovite. Glede sodnega varstva v skladu s 83. členom ZIKS so trdili, da je bilo to pravno sredstvo neprecizno in neustrezno.

103. Sodni nadzor s strani predsednika sodišča ni predstavljal formalnega postopka. Zakonodaja ni določala rokov in formalnosti glede ukrepov, ki jih določi sodnik.

104. Pritožniki so tudi navajali, da ni bilo na voljo sodne prakse, ki bi upravičevala njihove zahtevke za nepremoženjsko škodo, nastalo zaradi zatrevane kršitve 3. člena konvencije. Poleg tega taka zahteva nikakor ne bi mogla izboljšati njihovih razmer. Glede vložitve zahtevkov pri upravnem sodišču so pritožniki trdili, da bi bilo to pravno sredstvo neučinkovito, ker njihovi zahtevki ne bi bili pravočasno rešeni. V podporo tej trditvi so se sklicevali na odločbo št. 1319/2003 z dne 11. maja 2004, ki je bila izdana v zvezi s premestitvijo obsojenca zaradi težav z njegovim duševnim zdravjem in konfliktov z drugimi jetniki. Upravno sodišče je zadevo poslalo v ponovno preučitev eno leto po tem, ko je generalni direktor splošne uprave zavrnil obsojenčevo prošnjo.

105. V zvezi z varuhom človekovih pravic pritožniki navajajo, da bi bila njegova vloga lahko v pomoč, vendar so njegova priporočila nezavezujoča. Ob nespoštovanju pravil varuh človekovih pravic lahko samo obvesti nadrejeni organ, pošlje posebno poročilo v državni zbor ali obvesti javnost. Varuh človekovih pravic je sicer večkrat omenil zaskrbljenost zaradi razmer v zaporih, vendar se položaj ni izboljšal.

106. Ustavno pritožbo je mogoče vložiti samo po izčrpanju vseh pravnih sredstev v upravnih in sodnih postopkih, kar pa lahko traja dolga leta.

2. Trditve vlade

107. Vlada je navedla, da preprost obstoj dvoma o uspešnosti pravnega sredstva, ki ni očitno nekoristno, ne bi smel privedi do sklepa, da je tako pravno sredstvo neučinkovito.

108. Vlada je trdila, da je bila prošnja za premestitev v skladu z 79. in 81. členom ZIKS učinkovito pravno sredstvo. V tej zvezi se je sklicevala na dejstvo, da sta bila pritožnika H. Klanšek in A. Dukić premeščena v drug zapor, kjer so bile razmere za prestajanje kazni boljše. Trdila je tudi, da je bil H. Klanšek premeščen na podlagi prošnje, ki jo je v ta namen sestavil sam. Vlada je predložila sedemdeset odločb generalnega direktorja Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij, v katerih so bile odrejene premestitve v druge, manj zasedene zapore v zadnjih nekaj letih. V sedmih primerih je bila premestitev odrejena na zahtevo obsojenca – šest od teh je zadevalo ZPKZ Ljubljana in ena zavod na Dobu. Večinoma so bili razlogi za premestitev izraz potrebe po vzdrževanju stikov z družinskimi člani, ki so živeli bližje zaporu, kamor je bila premestitev odrejena; v enem primeru je bila izvedena zaradi posebne potrebe obsojenca, ki ni bil več pogovora v slovenskem jeziku. V vseh odločbah je bila prezasedenost zapora omenjena kot glavni dejavnik. V triinšestdesetih primerih je bila premestitev odrejena na zahtevo direktorja ZPKZ v Ljubljani ali na Dobu. Nekateri primeri so se navezovali na zakonodajo, ki je veljala na podlagi zakonske spremembe št.

62/2008 (glej 42. točko zgoraj). Večina zahtev za premestitev je bila sprejeta na podlagi razlage, da so razmere zaradi prezasedenosti škodljivo vplivale na uresničevanje zasebnih načrtov, varnosti ter reda in discipline v zaporu, kar pomeni razloge, navedene v prvem odstavku 79. člena.

109. Vlada je poleg tega trdila, da bi zahteva na podlagi 81. člena ZIKS ponudila takojšnjo popravo položaja pritožnikov. Odločitev direktorja zavoda ali generalnega direktorja je bila vedno vročena obsojencu in ta jo je imel možnost izpodbijati s pritožbo pred Ministrstvom za pravosodje ali upravnim sodiščem. Vlada je priznala, da je direktor zavoda ali generalni direktor imel diskrecijsko pravico odločati o zahtevah za premestitev. Njune odločitve je sodišče nadziralo samo glede vprašanja prekoračitve te diskrecijske pravice ali nezdružljivosti njene uporabe v zvezi s cilji zakonodaje. Vlada je predložila petnajst sodb upravnega sodišča, v katerih so bili izpodbijani sklepi Ministrstva za pravosodje v zvezi s premestitvami. Iz teh sodb izhaja, da so bili pri odločanju za premestitev obsojencev pogosto upoštevani razlogi, ki se nanašajo na osebni položaj obsojenca, vključno z njegovim vedenjem. Poleg tega je iz sodb razvidno, da je bila odločitev o premestitvi prepuščena široki diskrecijski pravici generalnega direktorja Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij. Samo ena od omenjenih sodb se je nanašala na premestitev zaradi prezasedenosti, ki je bila podobno kakor v zgoraj navedenih primerih odrejena na predlog direktorja zavoda.

110. Drugič, vlada je trdila, da 83. člen ZIKS ni predstavljal dodatnega pravnega sredstva, temveč se je nanašal na varovanje, ki ga zagotavljajo civilna, upravna in kazenska pravna sredstva. Še zlasti je trdila, da prvi odstavek 4. člena Zakona o upravnem sporu, preučen skupaj z drugim odstavkom 33. člena, posamezniku omogoča vložitev zahtevka proti državi v zvezi s kršitvijo človekovih pravic. Upravno sodišče je imelo v takih postopkih polno pristojnost odločati o dejanskih in pravnih vprašanjih. Po mnenju vlade je bilo uveljavljanje takega zahtevka učinkovito pravno sredstvo, ki je pritožniku zagotavljalo takojšnje prenehanje zadevne kršitve. Vlada je poleg tega trdila, da bi pritožniki lahko vložili zahtevek za začasno odredbo in zahtevek za odškodnino. V zvezi s slednjim bi upravno sodišče lahko odločilo o takem zahtevku, razen če ne bi občutno zavleklo samega postopka.

111. V podporo svoji trditvi je vlada predložila dvanajst odločb upravnega sodišča, od katerih je bila polovica izdanih v postopkih, uvedenih na podlagi 4. člena Zakona o upravnem sporu, druga polovica pa v okviru rednih upravnih postopkov, ko so bile upravne odločbe izpodbijane pred upravnim sodiščem. Osem odločb se nanaša na vprašanja v zvezi z imenovanji, volitvami in mandati. Preostale štiri zadevajo zavrnitev izdaje upravne odločbe, pravico do preučitve spisa, vpis v vrtec in plačilo obveznih prispevkov pri gospodarski zbornici. Vlada je priznala, da odločbe niso zadevale pritožb v zvezi s prezasedenostjo ali nečloveškimi in

ponižujočimi razmerami prebivanja v zaporu. Kljub temu je menila, da bi pritožniki lahko imeli koristi od tega pravnega sredstva, ki je ponujalo vse elemente pomoči, zahtevane v takem primeru.

112. Vlada je še trdila, da bi pritožniki lahko zahtevali sodno varstvo tudi s civilno tožbo. V tej zvezi se je sklicevala na 134. člen Civilnega zakonika, ki omogoča vložitev zahteve za prenehanje ali preprečitev kršitve osebnih pravic ali odpravo posledic take kršitve. Pritožniki bi prenehanje obstoječe kršitve lahko zahtevali s sodno prepovedjo. Vlada je poudarila, da je civilno sodišče pristojno tudi za odreditev plačila kazni kršitelju, če se kršitev nadaljuje.

113. Tretjič, vlada je trdila, da je odškodninski zahtevk na podlagi 179. člena Civilnega zakonika predstavljal učinkovito domače pravno sredstvo v zvezi s trpljenjem zaradi nečloveških ali ponižujočih razmer pri prestajanju zaporne kazni. Pritožniki bi lahko uporabili to sredstvo. Namesto tega so vložili zahtevke za poravnavo pri državnem pravobranilstvu in bili zavrnjeni.

114. V zvezi z odškodninskim zahtevkom v skladu s 179. členom Civilnega zakonika je vlada trdila, da sodna praksa na splošno priznava duševno stisko, ki jo povzroča omejitev prostosti ali kršitev osebnih pravic, kot pravno priznana oblika nepremoženjske škode. V tej zvezi je predložila primerke petnajstih sodnih odločb. Devet od teh se nanaša na škodo, povzročeno zaradi škodljivega vpliva okolja. Druge zadevajo škodo v zvezi s protipravnim priporom, zasramovanjem, nedovoljenim prikazovanjem fotografij, spolnim napadom, stisko v zvezi z ekshumacijo in vdorom v zasebnost. Ker ni pravega razloga, zakaj naj bi domača sodišča selektivno varovala nekatere osebne pravice, ne pa tudi na primer pravico do dostojnega ravnanja z obsojenci med prestajanjem kazni, so dvomi pritožnikov o učinkovitosti odškodninskih zahtevkov v zadevnih primerih neutemeljeni.

115. Vlada je poleg tega navedla, da so obsojenci med 2008 in 2010 vložili osem zahtevkov za odškodnino. Vlada je 20. maja 2011 Sodišče obvestila, da je prvo sodbo o tej zadevi izdalo Okrajno sodišče Ljubljana, in sicer 9. maja 2011. Sodišče je razsodilo v korist pritožnika, obsojenca, ki je prestal približno šest mesecev (med julijem 2006 in marcem 2007) v ZPKZ Ljubljana s statusom pripornika. Večino tega časa je bil pridržan skupaj s petimi drugimi priporniki v sobi površine 18 m². Sodišče je razsodilo, da so bili ugotovljeni vsi štirje elementi odškodninske odgovornosti, namreč: protipravno dejanje, nastanek škode, vzročna povezava in odgovornost obtožene stranke. Sodišče je ugotovilo, da sodne prakse v zvezi s to zadevo ni na voljo in da je to prva sodba, s katero bodo postavljena načela za naprej. Ob sklicevanju na zadevo *Kalašnikov* (navedeno zgoraj) je sodišče poudarilo, da pravice, ki jih zagotavlja konvencija, predstavljajo minimalne standarde in da bi varstvo, ki ga daje domača zakonodaja, moralo preseči omenjeni minimum. Ugotovilo je, da je bil osebni prostor, namenjen pritožniku, daleč od standarda 7 m² za sobe, namenjene več osebam, ki ga

priporoča Odbor Sveta Evrope za preprečevanje mučenja ali ponižujočega ravnanja in kaznovanja (CPT) in določa 27. člen pravilnika, in so bile potemtakem kršene pritožnikove osebne pravice. Sodišče je v nadaljevanju pripomnilo, da je imela prezasedenost škodljiv vpliv tudi na druge vidike pridržanja, in je v zvezi s tem ugotovilo kršitev osebnih pritožnikovih pravic zaradi slabega prezračevanja, motenja nočnega miru, verbalnih in fizičnih konfliktov v sobi in ker pritožniku ni bilo zagotovljeno, da bi svoj obrok pojedel pri mizi ali uporabljal telefon vsaj deset minut, kakor je določeno s predpisi. Sodišče je tudi ugotovilo, da so take razmere pripeljale do kršitve 18. člena slovenske ustave, ki prepoveduje mučenje ali nečloveško ali ponižujoče kaznovanje ali ravnanje. Pritožniku je bila prisojena odškodnina za nepremoženjsko škodo v znesku 2.290 EUR (evrov).

116. Četrtič, vlada je trdila, da so pritožniki vedno imeli na voljo možnost ustavne pritožbe. Kljub temu je priznala, da je to pritožbo mogoče vložiti proti zadnji sodni odločbi, izdani v neki zadevi, potem ko so ustrezno izčrpana vsa zgoraj navedena pravna sredstva, in da je ni mogoče vložiti neposredno proti zadevnemu »ravnanju«.

117. Na koncu je vlada navedla, da so bila nadaljnja »manj formalna« pravna sredstva na voljo pritožnikom, na primer pritožba v skladu s 85. členom ZIKS, peticija varuhu človekovih pravic in nadzor predsednika zadevnega okrožnega sodišča. Čeprav gre za neformalna sredstva nadzora, bi prav zaradi tega pogosto lahko izboljšala položaj. V podporo svoji trditvi je predložila petindvajset pisem, ki jih je poslal predsednik Okrožnega sodišča Novo mesto v zvezi s pritožbami obsojencev ZPKZ Doba. Pritožbe so zadevale vprašanja, kakršna je uvedba posebnega režima prestajanja kazni, zaposlitev, ugodnosti, zdravstvena oskrba itd.

3. Presoja Sodišča

118. V skladu s sodno prakso Sodišča 13. člen na ravni države zagotavlja razpoložljivost pravnega sredstva glede uveljavljanja bistva pravic in svoboščin iz konvencije v kakršni koli pojavnih oblikah zaradi njihovega varovanja v domačem pravnem redu. Obseg obveznosti držav pogodbenic v skladu s to določbo se spreminja glede na naravo pritožnikove pritožbe; učinkovitost pravnega sredstva ni odvisna od gotovosti ugodnega izida v korist pritožnika. Vendar mora biti pravno sredstvo, ki ga določa **13. člen**, pravno in dejansko učinkovito (*Petkov in drugi proti Bolgariji*, št. 77568/01, 178/02 in 505/02, 74. točka, ESČP 2009-...).

119. Sodišče poudarja, da je odločilni dejavnik pri presoji učinkovitosti pravnega sredstva v zvezi s pritožbo o neustreznem ravnanju vprašanje, ali pritožnik lahko uveljavlja svojo pritožbo pred domačimi sodišči, da bi dosegel neposredno in pravočasno popravilo krivic, in ne zgolj posredna zaščita pravic, ki jih zagotavlja 3. člen konvencije (glej *Melnik proti Ukrajini*, št. 72286/01, 68. točka, 28. marec 2006).

120. V obravnavani zadevi je vlada zatrdila, da bi pritožnik lahko uporabil več pravnih sredstev, vendar tega ni storil. Sodišče bo v nadaljevanju preučilo, ali je pravna sredstva, ki jih je navedla vlada, mogoče šteti za učinkovita v skladu s 13. členom konvencije in ali so take vrste, da jih pritožniki morajo izčrpati.

(a) Premestitev obsojenca po Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij

121. Sodišče sprejema v vednost šest primerov, ki jih je predložila vlada, v katerih so obsojenci dosegli premestitev iz enega zapora v drugega zaradi, *inter alia*, prezasedenosti. Pri tem ugotavlja, da so stroške takih premestitev vedno nosili obsojenci, da se je med drugim preverjalo vedenje obsojenca in da imajo organi, ki odločajo o taki prošnji, široko diskrecijsko pravico glede uporabe tega ukrepa (glej 39., 108. in 109. točko zgoraj).

122. Sodišče poleg tega ugotavlja, da direktorji zavodov 79. in 81. člen ZIKS običajno uporabljajo pri premestitvah obsojencev iz enega zapora v drugega na lastno pobudo zaradi prezasedenosti (glej 53. in 108. točko zgoraj). Tako bi organi oblasti, zavedajoči se strukturnega problema prezasedenosti (glej 52. in 53. točko), ki je zadeval sobe pritožnikov in tudi več drugih sob ZPKZ Ljubljana, lahko odredili premestitev pritožnikov, če bi bilo to mogoče. Dejansko sta bili premestitvi pritožnika H. Klanška 18. februarja 2010 in pritožnika A. Dukića 19. novembra 2009 odrejani na podlagi 79. in 81. člena ZIKS. V tej zvezi Sodišče ugotavlja, da dokumenti iz spisa ne podpirajo navedbe vlade, da je bila premestitev pritožnika H. Klanška opravljena na podlagi njegove lastne zahteve. Poleg tega ugotavlja, da je bila odločitev o premestitvi pritožnikov H. Klanška in A. Dukića izdana po tem, ko sta zaporno kazen skoraj devet in pet mesecev v ZPKZ Ljubljana prestajala v sobah, v katerih sta večino tega časa imela na voljo manj od 3 m² osebne prostora.

123. Ob upoštevanju zgoraj navedenega, zlasti značilnosti postopka in dejstva, da je položaj pritožnikov predstavljal del strukturnega problema zapora, Sodišče ne meni, da je prošnjo za premestitev v skladu z 79. in 81. točko ZIKS mogoče šteti za učinkovito pravno sredstvo (glej *Kalašnikov proti Rusiji* (dec.), št. 47095/99, ESČP 2001-XI).

(b) Sodno varstvo v okviru Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij

124. Sodišče ugotavlja, da je vlada uporabila 83. člen ZIKS, ki se nanaša na sodno varstvo pravice do neizpostavljanja mučenju ali drugim oblikam nečloveškega ali ponižujočega ravnanja. Kljub temu je navedla, da ta določba ne predvideva samostojnega pravnega sredstva, temveč da se samo nanaša na pravna sredstva, ki so obsojencu na voljo zlasti v postopkih pred pravnimi in upravnimi sodišči. Ob ugotovitvi, da sredstva omenjenega

varstva glede na 83. člen v notranji zakonodaji niso jasno določena, bo Sodišče v skladu z navedbo vlade preučilo učinkovitost pravnih sredstev pred civilnimi in upravnimi sodišči.

(c) Pravna sredstva v skladu z Zakonom o upravnem sporu in Civilnim zakonikom

125. Vlada se je sklicevala na zahtevo, ki jo posameznik lahko vloži v skladu s 4. (prvi odstavek) in 33. členom Zakona o upravnem sporu. Te določbe zadevajo prenehanje »akta« ali »dejanja« kršitve človekovih pravic, če ni zagotovljeno drugo sodno varstvo (glej 45. točko zgoraj). V podporo svoji trditvi se je vlada sklicevala na pretekle odločbe upravnega sodišča. Vendar te odločbe izhajajo iz položajev, ki nimajo nikakršne povezave s položajem pritožnikov (glej 111. točko zgoraj). Sodišče poleg tega ugotavlja, da je zahteva v skladu s prvim odstavkom 4. člena odvisna od več dejavnikov, med katerimi je tudi ta, da je posledica dejanja protipravno oviranje, omejevanje ali preprečitev uživanja človekove pravice, in drugi, ki se izraža z odsotnostjo vsakršnega drugega sodnega varstva (glej 45. točko zgoraj). Sodišču ni treba razglablјati o možni razlagi zadevnih določb v okviru razmer, kakršne so v zaporu. Sodišče se omejuje na ugotovitev, da ni bilo obveščeno o nobeni odločitvi, ki bi dokazovala, da je zahtevo v zvezi razmerami za prestajanje kazni v zaporu mogoče neposredno predložiti upravnemu sodišču z morebitnimi možnostmi za pravočasno prenehanje navedene kršitve (glej *mutatis mutandis Ciorap proti Moldaviji*, št. 12066/02, 57. točka, 19. junij 2007, in *Belinger proti Sloveniji* (dec.), št. 42320/98, 2. oktober 2001).

126. Vlada je v nadaljevanju navedla, da bi pritožniki v skladu s 134. členom Civilnega zakonika lahko vložili zahtevo za prenehanje kršitve svojih osebnih pravic. Vendar pa ni predložila nobene odločbe, iz katere bi bilo razvidno praktično delovanje te določbe, kaj šele njeno delovanje glede razmer pridržanja v zaporu, kar zahteva pravočasen odziv.

127. Zato Sodišče ugotavlja, da tudi če bi eno od zgoraj omenjenih pravnih sredstev teoretično ponudilo ustrezno popravo stanja v zvezi z neustreznimi razmerami v zaporu, vlada ni predložila nobenega primera, v katerem bi sodišče o taki pritožbi dejansko sprejelo odločitev. Ker Sodišču ni treba odločati o vprašanju domačega prava, ki še ni rešeno, odsotnost vsakršne sodne prakse izkazuje negotovost teh pravnih sredstev v praksi (glej *mutatis mutandis Horvat proti Hrvaški*, št. 51585/99, 44. točka, ECHR 2001-VIII);

128. Na koncu Sodišče ugotavlja, da so bili odškodninski zahtevki, ki so jih pritožniki poslali državnemu pravobranilstvu, zavrnjeni. Zato ti tudi niso sprožili postopka za odškodninsko tožbo v skladu s 179. členom Civilnega zakonika. Vlada je zatrdila, da bi, če bi to storili, lahko uspeli. V tej zvezi je predložila več sodnih odločb, ki se ne nanašajo na neustrezne razmere pri prestajanju zaporne kazni. Zatem je sodišču predložila nedavno sodbo z dne

9. maja 2011, v kateri je okrajno sodišče presodilo, da so bile pritožnikove osebne pravice ter prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja kršene zaradi neustreznih razmer v ZPKZ Ljubljana. Pritožniku je prisodilo odškodnino za nepremoženjsko škodo.

129. V zvezi s pritožnikoma J. Štruclom in H. Klanškom želi Sodišče poudariti, da sta ob vložitvi svojih pritožb prestajala zaporno kazen. Da bi se zadevno pravno sredstvo v zvezi z njunim položajem upoštevalo kot učinkovito, bi moralo privedi do izboljšanja razmer, v kakršnih sta prestajala kazen, in ne samo do odškodnine za utrpelo škodo (*Orchowski*, navedeno zgoraj, 108. točka). Ob upoštevanju, da je civilno pravno sredstvo po 179. členu Civilnega zakonika zgolj odškodninsko in da nobeno domače sodišče doslej še ni naložilo odredbe za spremembo položaja, ki je povzročil kršitev osebnih pravic zaprte osebe, Sodišče ugotavlja, da sproženje odškodninske tožbe ne bi moglo popraviti položaja omenjenih pritožnikov. Glede pritožnika A. Dukića, ki je svojo pritožbo vložil po izpustitvi na prostost iz ZPKZ Ljubljana, Sodišče priznava, da je sodba z dne 9. maja 2011, če postane pravnomočna, pomemben korak v domači sodni praksi, zlasti v zvezi z okoliščinami, ko preneha zatrevana kršitev, bodisi ker je bila zadevna oseba izpuščena na prostost bodisi zaradi njene premestitve v drug kraj prestajanja kazni, kjer so zahtevane razmere v skladu s standardi konvencije. Sodišče pozdravlja to spremembo, a kljub temu pripominja, da se zdi sodba z dne 9. maja 2011 osamljen primer, ki ga poleg tega višja sodišča še niso obravnavala. Glede na stanje stvari tožbenega zahtevka za odškodnino potemtakem ni mogoče šteti za dovolj zanesljivega v praksi, kar zadeva odškodnino, zahtevano zaradi domnevno neustreznih razmer v zaporu.

(d) Druga pravna sredstva, na katera se sklicuje vlada

130. Sodišče v zvezi z nadzorom predsednika okrožnega sodišča pripominja, da zakonodajca v tem pogledu ne določa nobenega formalnega postopka za obravnavanje pritožb, in zdi se, da predsednik okrožnega sodišča tudi ne more izdajati odločb, ki bi bile pravno izvršljive (glej 46. in 47. točko zgoraj). Glede na navedeno Sodišče ugotavlja, da se to pravno sredstvo ne more upoštevati kot tisto, ki lahko neposredno popravi sporno stanje stvari (glej *Balogh proti Madžarski*, št. 47940/99, 30. točka, 20. julij 2004). Enako velja za pritožbe v skladu s 85. členom ZIKS (glej 43. točko zgoraj). Podobno ima peticija, naslovljena na varuha človekovih pravic, za izid lahko samo priporočila in je Sodišče ne šteje za učinkovito pravno sredstvo (glej *Lehtinen proti Finski* (dec.), št. 39076/97, ESČP 1999-VII, in *Montion proti Franciji*, št. 11192/84, odločba Komisije z dne 14. maja 1987, odločbe in poročila 52, str. 232). Sodišče v tej zvezi ugotavlja, da je varuh človekovih pravic, zlasti v vlogi državnega preprečevalnega mehanizma, izdal več priporočil v zvezi z razmerami prezasedenosti, nad katerimi so se

pritoževali pritožniki, vendar se stvari na tem področju niso bistveno izboljšale.

(e) Ustavna pritožba

131. Sodišče ugotavlja, kar je priznala tudi vlada, da pritožniki niso imeli neposrednega dostopa do ustavnega sodišča, saj bi ustavno pritožbo lahko vložili šele po tem, ko bi prehodili zgoraj omenjene pravne poti (glej 116. točko zgoraj).

132. Ob upoštevanju zaključka v zvezi z drugimi pravnimi sredstvi, na katera se sklicuje vlada (glej 121. do 130. točko zgoraj), in glede na dejstvo, da pritožniki niso mogli neposredno vložiti ustavne pritožbe, Sodišče ugotavlja, da ustavne pritožbe v tem primeru ni mogoče šteti za učinkovito pravno sredstvo.

(f) Zaključek

133. Sodišče ugotavlja, da nobenega od pravnih sredstev, na katera se je sklicevala vlada, ni z zadostno stopnjo zanesljivosti mogoče šteti za učinkovito pravno sredstvo za pritožnike. Sodišče v skladu z navedenim ugotavlja, da je bil 13. člen konvencije kršen zaradi pomanjkanja učinkovitega in dostopnega pravnega sredstva v okviru domače zakonodaje glede pritožb pritožnikov nad razmerami njihovega prestajanja kazni (glej na primer zadevi *Visloguzov*, navedena zgoraj, 76. do 78. točka, in *Melnik*, navedena zgoraj, 115. in 116. točka). Sodišče zato zavrača ugovor vlade o neizčrpanju domačih pravnih sredstev.

V. UPORABA 46. ČLENA KONVENCIJE

134. Konvencija v 46. členu določa:

»1. Visoke pogodbene stranke se obvezujejo, da bodo spoštovale končno sodbo Sodišča v vsaki zadevi, v kateri nastopajo kot stranke.

2. Končna sodba Sodišča se pošlje Odboru ministrov, ki nadzoruje njeno izvršitev.«

A) Navedbe strank

135. Ob sklicevanju na poročila Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij so pritožniki trdili, da so se njihove navedbe nanašale na strukturni problem prezasedenosti slovenskih zaporov, ki ga je mogoče rešiti samo z gradnjo novih zaporov.

136. Vlada je pritrdila, da razmere v nekaterih slovenskih zavodih za prestajanje kazni niso v skladu z zahtevami notranje zakonodaje, ki so bile

višje od zahtev, postavljenih s sodno prakso Sodišča in nanašajočih se na 3. člen. Stanje v teh močno zasedenih zaporih ni bilo konstantno, temveč je lahko tudi občutno nihalo. Vlada je Sodišče zaprosila, da od primera do primera odloči, ali so posebne okoliščine posameznega obsojenca predstavljale kršitev 3. člena. Posamezna ugotovitev kršitve v danem primeru ne bi smela samodejno voditi do sklepa, da gre v državi za razširjeno prakso, ki je nezdržljiva s konvencijo.

B) Presoja Sodišča

137. Sodišče pripominja, da je bil 3. člen konvencije v tem primeru kršen zaradi prezasedenosti v ZPKZ Ljubljana, take razmere pa obstajajo že vrsto let. Poleg tega ugotavlja, da uradna poročila in podatki, ki jih je predložila vlada, zlasti o stopnji zasedenosti zaporov ter o velikosti in številu ležišč v večjih sobah, izkazujejo, da je veliko zaprtih oseb danes – in bo lahko tudi v prihodnje – prizadetih zaradi hude prezasedenosti.

138. Sodišče ugotavlja, da vlada ni predložila nobenih podatkov, ki bi dokazovali izvajanje kakršnih koli ukrepov za odpravo prezasedenosti v ZPKZ Ljubljana, in da je gradnja novih zmogljivosti še vedno negotova. V tej zvezi je treba ponoviti, da če Sodišče ugotovi kršitev, je tožena država v skladu s 46. členom konvencije pravno obvezana ne samo plačati zneske zadevnim osebam, dodeljene za pravično zadoščenje po 41. členu konvencije, temveč da glede na nadzor Odbora ministrov določi splošne in po potrebi posamične ukrepe ter jih sprejme v domači pravni red zaradi prenehanja kršitve, ki jo je ugotovilo Sodišče, in da kolikor je mogoče, popravi posledice škode. Tožena država po prosti presoji v skladu z nadzorom Odbora ministrov določi sredstva, s katerimi bo izpolnila svojo pravno obveznost po 46. členu konvencije, pod pogojem, da so ta sredstva združljiva s sklepi, določenimi v sodbi Sodišča (glej *Scozzari in Giunta proti Italiji* [GC], št. 39221/98 in 41963/98, 249. točka, ECHR 2000-VIII).

139. Sodišče se zaveda, da odprava prezasedenosti zaporov lahko zahteva vključitev občutnih finančnih sredstev, še zlasti zato, ker težava ni omejena zgolj na ZPKZ Ljubljana, temveč obstaja, čeprav v manjšem obsegu, na večini zaprtih oddelkov po vsej državi. Kljub temu je treba poudariti, da pomanjkanje sredstev praviloma ne more upravičiti obstoječih razmer prestajanja kazni, ki so tako slabe, da dosegajo prag ravnanja, ki je v nasprotju s 3. členom konvencije (glej med drugim *Nazarenko proti Ukrajini*, št. 39483/98, 144. točka, 29. april 2003), in da mora obtožena država svoj kaznilniški sistem organizirati tako, da bo zagotavljal spoštovanje dostojanstva priprtih ne glede na njene finančne ali logistične težave (glej *Mamedova proti Rusiji*, št. 7064/05, 63. točka, 1. junij 2006).

140. Čeprav Sodišče ne misli, da bi svojo sodbo v tem trenutku lahko zaključilo s sklepom o obstoju strukturnega problema, ki ga sestavlja

»praksa, nezdržljiva s konvencijo« in razširjena po celotni državi, želi poudariti potrebo po sprejetju ukrepov, ki bi zmanjšali število zaprtih oseb v ZPKZ Ljubljana, tako da bi se odpravilo obstoječe stanje, za katero se zdi, da ne spoštuje dostojanstva znatnega števila v njem zaprtih oseb, in da bi se preprečile prihodnje kršitve 3. člena konvencije iz tega naslova. V tej zvezi želi Sodišče pripomniti, da zahteve v zvezi z minimalnim osebnim prostorom v skupinski sobi, na katere se je sklicevala vlada, očitno niso zavezujoče glede na obstoječe zmogljivosti zapora (glej 35. točko zgoraj). Vlado želi opozoriti na spoštovanje priporočil CPT v ZPKZ Ljubljana, ki določajo, da so v sobah s površino 18 m² lahko nastanjeni samo štirje obsojenci (vključen sanitarni prostor; glej 50. in 51. točko zgoraj).

141. Na koncu Sodišče sprejema v vednost sodbo z dne 9. maja 2011 in poudarja, da je odškodninska tožba v skladu s 174. členom Civilnega zakonika, če bo v prihodnosti izkazana kot učinkovita, zaradi svoje odškodninske narave lahko koristna samo za osebe, ki niso več pridržane v prezasedenih sobah in v razmerah, ki ne ustrezajo zahtevam 3. člena (glej 129. točko zgoraj). Odločitev civilnega sodišča nikakor ne more vplivati na splošne zaporniške razmere, saj ne more obravnavati temeljnega vzroka problema. Zato želi Sodišče poleg ukrepov za znižanje ravni zasedenosti v sobah ZPKZ Ljubljana državo pogodbenico spodbuditi k oblikovanju učinkovitega instrumenta, ki bi omogočal hiter odziv na pritožbe v zvezi z neustreznimi razmerami prestajanja kazni in zagotovil, da se po potrebi odredi premestitev obsojenca pod pogoji, ki so združljivi s konvencijo (glej *Orchowski*, navedeno zgoraj, 154. točka).

VI. UPORABA 41. ČLENA KONVENCIJE

142. Konvencija v 41. členu določa:

»Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno, nakloni pravično zadoščenje.«

A) Škoda

143. Pritožniki so zahtevali vsak po 15.000 EUR za nepremoženjsko škodo.

144. Vlada je zahtevku oporekala.

145. Sodišče pritožnikoma J. Štruclu in H. Klanšku prisoja vsakemu po 7.000 EUR in pritožniku A. Dukiću 6.000 EUR za nepremoženjsko škodo.

B) Stroški

146. Vsak od pritožnikov, ki jih je zastopala ista odvetniška pisarna, je zahteval tudi po 1.520 EUR za stroške postopka pred tem sodiščem. Ta znesek sestavljajo odvetniški stroški v višini 1.500 EUR, za katere pritožniki trdijo, da so bili izračunani na podlagi domače zakonske tarife, in 20 EUR za materialne stroške.

147. Vlada je trdila, da je znesek previsok. Navedla je tudi, da bi Sodišče moralo upoštevati, da je isti odvetnik pred Sodiščem zastopal vse tri pritožnike in še več drugih in da so bile procesne vloge, ki jih je predložil Sodišču, v vseh teh primerih skoraj enake.

148. V skladu s sodno prakso Sodišča je pritožnik upravičen do povrnitve stroškov le, če dokaže, da so dejansko nastali, da so bili potrebni in da so razumno visoki. Kar zadeva pritožnikove stroške po konvenciji, Sodišče poudarja, da se mu ni treba držati tarif in prakse posamezne države, čeprav so mu lahko v pomoč (glej, med mnogim drugim, zadeve *Gaspari proti Sloveniji*, št. 21055/03, 83. točka, 21. julij 2009, in *Başkaya in Okçuoğlu proti Turčiji* [GC], št. 23536/94 in 24408/94, 98. točka, ESČP 1999-IV). V obravnavani zadevi ob upoštevanju podatkov, ki jih ima na razpolago, in zlasti dejstva, da je pravna pisarna kot zastopnik pritožnikov predložila skoraj enake predloge za vse tri vloge in da je že prejela povračilo v dveh drugih primerih za pripravo vlog, ki so skoraj enake tem vlogam (*Mandić in Jović*, navedeno zgoraj, 133.–135. točka), Sodišče ocenjuje, da je za postopek pred Sodiščem pritožnikom primerno skupno prisoditi znesek 1.500 EUR.

C) Zamudne obresti

149. Po mnenju Sodišča je primerno, da zamudne obresti temeljijo na mejni posojilni obrestni meri Evropske centralne banke, tej pa se dodajo tri odstotne točke.

IZ TEH RAZLOGOV SODIŠČE SOGLASNO

1. Združi pritožbe.
2. Pridruži k temelju zadeve ugovor vlade glede izčrpanja vseh domačih pravnih sredstev v zvezi s fizičnimi okoliščinami prestajanja kazni zapora po 3. in 8. členu konvencije ter ga zavrne.
3. Razglaša, da sta pritožba glede fizičnih okoliščin prestajanja zaporne kazni po 3. in 8. členu konvencije ter pritožba po 13. členu konvencije

glede fizičnih okoliščin prestajanja zaporne kazni sprejemljivi, preostali del pritožb pa nesprejemljiv.

4. *Razsoja*, da je bil kršen 3. člen konvencije.
5. *Razsoja*, da ni treba preučiti pritožbe glede fizičnih pogojev prestajanja kazni zavora po 8. členu konvencije.
6. *Razsoja*, da je bil kršen 13. člen konvencije.
7. *Razsoja*,
  - (a) da mora tožena država pritožnikom v treh mesecih od dne, ko postane sodba v skladu z drugim odstavkom 44. člena konvencije dokončna, plačati te zneske:
    - (i) pritožnikoma J. Štruclu in H. Klanšku po 7.000 EUR (sedem tisoč evrov) in pritožniku A. Dukiću 6.000 EUR (šest tisoč evrov), zvišano za morebitni davek, za nepremoženjsko škodo;
    - (ii) 1.500 EUR (en tisoč petsto evrov) skupaj, zvišano za morebitni davek, za stroške in izdatke v zvezi s postopkom;
  - (b) da se na navedene zneske od dneva, ko poteče rok navedenih treh mesecev, do plačila obračunajo linearne obresti po stopnji, ki je enaka stopnji posojilne obrestne mere Evropske centralne banke za vse zamujeno obdobje, z dodanimi tremi odstotnimi točkami.
8. *Zavrne* preostali del zahtevka pritožnikov za pravično zadoščenje.

Napisano v angleškem jeziku in uradno pisno objavljeno 20. oktobra 2011, v skladu z drugim in tretjim odstavkom 77. člena Poslovnika Sodišča.

Claudia Westerdiek
sodna tajnica oddelka

Dean Spielmann
predsednik